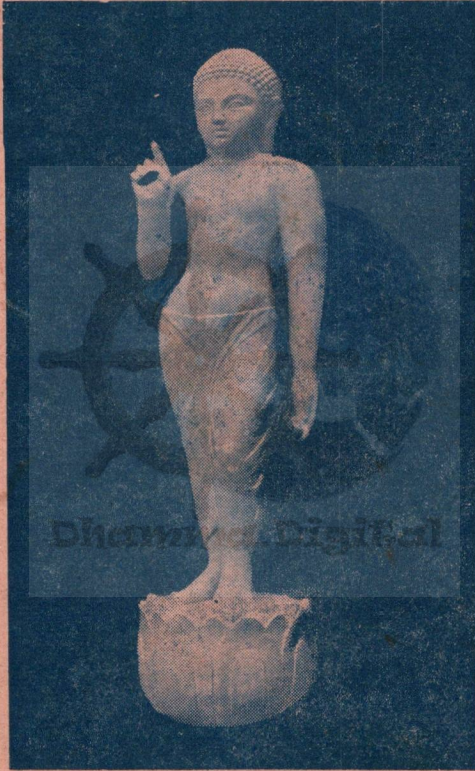

Bodhisatto Rajkumar

बोधिसत्व

बोधिसत्व सिद्धार्थ

भिन्नु अश्वघोष

NALINEE ❀ KAMAL ❀ TulADHAR

बोधिसत्व

भिक्षु अश्वघोष

आनन्दकुटी

स्वयम्भु

बुद्ध सं. २५१८

Dhamma Digital

प्रकाशक

धर्मकीर्ति बौद्ध अध्ययन गोष्ठी

श्रीघः नघः टोल

काठमाडौं

धर्मवीर सिंह कंसाकार

जन्म मिति १९४३ ज्येष्ठ

परलोक २००६ साल माघशुक्ल नवमी

धर्मदान

दिवंगत आदरणीय पति श्री धर्मवीर सिंह
कंसाकारया पुण्य स्मृतिस थ्व
बोधिसत्व सफू धर्मदान
याना चवनापि

श्रीमती पूर्णमाया कंसाकार
काय् श्री ताराबीर सिंह कंसाकार
केलटोल, मच्छेन्द्रबहाल (जनबहाः)

प्रकाशकीय

सम्बन्धानं धम्मदानं जिनाति अर्थात् दानमध्ये धर्म दान तःधं धका भगवान् बुद्धं धया बिज्यागु अनुसारं धर्म कीर्ति बौद्ध अध्ययन गोष्ठी धर्मदान याकेगु स्वसाः स्वल । थ्व गोष्ठीया स्वसाः व आह्वानयात दातापिसं ध्यान बिया श्रद्धा तथा चन्दा बिया दीर्गलि थ्व “बोधिसत्व” सफू नीनिगुगुया रूपे पिकाय् बुगु अध्ययन गोष्ठी परिवारया लागी गौरवया खँ छः । थये हे मेपिसं नं गुहालि बिया दिल् धाःसा थुकथं हे निरन्तर भाषा व धर्मसेवा याना च्वने फं धयागु पूर्ण विश्वास बु ।

थः दिवंगत पति धर्मवीरसि कंसाकारया पुण्य स्मृतिस थ्व बोधिसत्व सफू छापे यायेत चन्दा बिया दीर्गलि श्रीमती पुर्णमाया कंसाकार, काय् श्री तारावीरसि कंसाकारपिनि प्रति कृतज्ञता ज्ञापन याना नापं थुगु पुण्य निर्वाण प्राप्त यायेत हेतु ज्वीमा धका कामना याना ।

थःगु अमूल्य समय बिया सफू चत्रया धर्मकीर्ति अध्ययन गोष्ठीया धर्मदान यायेगु स्वसाःयात साकार याना बिज्याम्ह पूज्य श्रद्धोव भन्तेयात आपालं धन्यवाद बियाच्वना ।

धर्मकीर्ति बिहार

८ जेष्ठ २०३१

धम्मवती

अध्यक्ष

धर्मकीर्ति बौद्ध अध्ययन गोष्ठी

कल्पना

ह्लापां बोधिसत्व सफू च्वये मांस्त वोगु कल्पनाया खं न्ह्याथने
 माःथें च्वं । थौकन्हे न्ह्याथाय् नं स्वार्थया जक खं पिहां वो । मनूतसें
 चानं चाः अपो मनूत स्वार्थी जुया बल धका । तर गये जुया थ्व वातावरण
 बल थ्व स्वार्थ चाल मदयेकेत छु याय्माः थुखे ध्यान तःपि उस्त खनि हे
 मदुथें च्वं । फुकस्यां धयार्थें आध्यात्मिक अशान्ति जुयाच्चंगु खं न्यने दु ।
 गुलिसिनं धाइ पक्षपाती जुल । गुलिसिनं धाइ अन्याय जुल । गुलिसिनं
 धाइ न्ह्याथाय् नं स्वाः माः चाकरी यायेमाः । ध्यबा दुपिनि थःत मागु वस्तु
 न्यायेगु मदया दुःख सा गुलिस्यां ध्यबा मदया दुःख । थुपि फुक भौतिक
 वातावरणं याना जूगु धाय्ला अथवा आध्यात्मिक असन्तोषया कारणं याना
 जूगु धाय् थ्व अध्ययन व अनुभव याना स्वये मानिगु खं खः ।

सुखमध्ये तःधंगु ला आध्यात्मिक सुख खःथें ताः । आध्यात्मिक
 असन्तोष व तृष्णां याना थौं हाहाकार जुया वइचवन धयां अपो खं ज्बो
 मखु । थःथः जक कतिलाःसा, जय जूसा गाय्धुंकल । उलि जक मखु थः
 स्वया जिया वोपि खना नुगः मुइका छेकीं तयेगु तकनं बानि जुया बल ।
 धर्म याना च्वंपिनि पुचले नं अथे हे जुया बल । उकिं जिगु कल्पना खः
 थौकन्हे बोधिसत्व धाःपिं छाया जन्म काःमवल ? बोधिसत्वया चरित्र व
 बोधिचित्तयाबारे शिक्षा प्रचार मदुगुलि जकं मनूत यथायुक्तं स्वार्थी
 जुयावोगु ला धयार्थें कल्पना जुया बल ।

तथे कल्पना यायां बोधिसत्वयाबारे सफू चवयेमास्ति वल । तर न्याय् मसःमेस्या व्वाय् हथाय् धयार्थे नं कल्पना जुल । छायाधाःसा बोधिसत्वयाबारे गाक्क अध्ययन याना तयागु मद्दुनि । थुलि जक स्यू बोधिसत्व धयाम्ह स्वार्थो मखु, परउपकारया लागी न्हाबलें ज्यान पायेत तयार दुम्ह । नुगः चक्कंम्ह, त्याग चेतना दुम्ह, विवेक बुद्धि दुम्ह । अन्याययात सह याइ मखुम्ह । मेमेगु खँ अध्ययन याये मानि । एनं मनं मनं धाल अध्ययन याना बोधिसत्वयाबारे सफू चवये हे माली ।

तथे मती तथा बोधिसत्वयाबारे चवयातःगु सफूत व पत्र-पत्रिकात माला न्होने तथा । पाना प्वीका यंकाबले परस्पर सहयोग व जनसेवा यायेगु हे बोधिसत्वया लक्ष खः अले परार्थसेवा वा निस्वार्थ सेवा हे बुद्ध धर्मया जग खः धयागु खँ पिहाँ वल । बुद्धं भिक्षुपिन्त ह्लापां सारनाथे आज्ञा जुया बिज्यागु नं श्व हे खः-

“चरथ भिक्खवे चारिकं बहुजन हिताय, बहुजन सुखाय लोकानु-
कम्पाय अत्थाय हिताय सुखाय” अर्थात् भिक्षुपिं छिपिं छथासं मच्चंसे नगरं-
नगरे, गां-गामे बहुजन हित व सुखया लागी चारिका याःहुं । (महावग्ग)

तर थन छता खँ लुमंका तय्माःगु दु- भिक्षुपिन्त नयेगु, पुनेगु व चवनेगु अले वासःया प्रबन्ध मिले मज्जुल धाःसा भिक्षुपिसं जनसेवा याये थाक्वी, आध्यात्मिक शान्ति दइमखु धका बुद्धं धया बिज्यागु खँ । विचारणीय जू ।

बोधिसत्वया बारे सफू पाना प्वीका यंकाबले महायान व थेरवाद (हीनयान)या खँ बा निगू भेद दयावोगु इतिहास ल्यें दना वल । सफू स्वया मती वोगु खँ कलमं प्रकट याना यंकाबले अनुभवया आधारे

महायान व थेरवाद निगूयानं समीक्षा याये माल । समालोचना याये मालावन । थुकी द्वंगु बुसा क्षमा याचना दु । छायाःसा थुगु बारे बांलाक अध्ययन मगानि । उकि त्रुटि दयेकु ।

थ्व सफू च्वयागु कल्पना ला बोधिसत्वया परिचय व बोधिचित्तया शिक्षा प्रचार यायेगु खः । बोधिचित्तया खें प्रचार ज्वीबले छुं भतिचासां मनूतय्के त्याग भावना दयावइ, ख्वातुयाच्वंगु अर्थात् न्ह्याक्को बुसां मगागु तृष्णा सालुसे च्वना वनीला ? भचासां विवेक बुद्धि दया वइला धयागु जिगु कल्पना खः ।

बोधिसत्व ज्वीगु इच्छा दुपिसं ह्लापां अध्ययन यायेमाः । अध्ययन यायेथुंका चिन्तन यायेमाः । अनंलि थ्वीका कर्तव्य पालन याना व्यवहारे छ्मले सय्केमाः । अनुभव बिना छुं ज्ञान ताले लाईमखु । व्यवहारे गुकथं छ्मला यंकेगु धयागु खं थ्वीकेया लागी जातक बाखेंत थुकी दुध्याकागु दु । जातक बाखें जक मखु लंका व बर्माया घटनात्मक खें नं दुध्याका बियागु दु ।

आः महायान व थेरवाद (हीनयान)या बारे छुं खें स्पष्ट याये । छायाःसा आपासिनं प्रश्नयाइ कि महायान धयागु छु ? थेरवाद धयागुया अर्थ छु ? थुकिया लिप्तः थ्व सफूती दुध्याय् ला छुंकल । एनं प्रसंगवश थुगु बारे हानं छक स्पष्ट याये माःथें च्वन ।

ह्लापां थेरवाद पाखे वनेनु । “थेरवाद” शब्द आपासिया लागी न्ह्यु तिनि । थ्व शब्दया अर्थ खः बुद्ध परिनिर्वाणं लिप्रा भिक्षुपिनिगु नेतृत्वय् चले जुयाच्वंगु धर्म अथवा परम्परागत धर्मया परिभाषिक शब्द खः ।

मेखतं धायेमात्त धाःसा भगवान् बुद्ध मध्ये धुंका वसपोलया धर्मं स्थिर मायेत् भिक्षुपितं थिर वा संचालन याना हइच्चंगु धर्मं जुय्य थेरवाद वा स्वविरवाद धाःगु छः ।

यथेनं धाःसां ज्यू बुद्धया पाले बनेज्जुगु नियम अनुसारं धर्मं वा सिद्धान्त चलेज्जुया च्वनेमाः धाईपिं थेरवादी छः ।

समय व थाय् स्वया नियम हीका यंकेमाः । पुलांगु हे नियम अनुसारं भिक्षुपिनि जीवन हनाय्केमाः धयांगु महु धाईपिं महायानीत छः ।

मेखतं धाय्माल धाःसा याकचा याकचा सुधार उचीपुसिकं आपासित सुधार व उधार याना निर्वाण प्राप्त यायेगु उत्तम धाईपिं महायानीत छः ।

यथे न धायेज्यू निर्वाण लाभ यायेत् बुद्ध बुद्धमा वा बोधिसत्त्व उचीगु कामना यायेमाः धाईपिं महायानीत छः ।

य्हे खँय् मतभेद जुया भिक्षुपिं निच्वः जूगु खँ सफुती दुभ्याय् धुंकल ।

य् सफू च्वयांगु महायान व थेरवाद मध्ये छगू तःधं मेगु चीधं धायेगु नियतं मखु । जि याकचिगु विचार अनुसार महायान वा थेरवाद धर्मं धर्मःगु वाद क्वातुक च्वना जिमिगु तःधं हाला च्वनेगु पिंये मताः । यथे हाला च्वनेगुलिं बौद्ध धर्म प्रचारया लागी पंगल जुया च्वनी । मैत्रीचित्त वःमलाना बनी अले बोधिचित्त नं छेले लाःवनी । नाना यान धयाच्चंपिं व्यवहारिक मजूये ताः । वर थयःगु धर्म जनहित पक्ष जू मजू कल्पना यायेमाः । यानया बारे सद्धर्म पुण्डरीक सफुती धयातःगु बांसा ताः—

एकं हि यानं द्वितीयं न विद्यते न हीनयानेन नयन्ति बुद्धाः
अनन्यथा वादि न लोक नायका एकं इदं यान द्वितीय नास्ति

अर्थात्— छगू जक यान धात्थेंया यान खः । निगू स्वंगू यान धका
हालाच्चर्वीपि ठीक मजू । गुम्हेसिनं नाना मार्गया उपदेश बिया च्वनी उर्पि
अन्यथावादी खः । भगवान बुद्धं ला छगू जक लंपु क्यना बिज्यागु बु ।
नाना प्रकारया लंपुयात बुद्धं मान्यता बिया बिमज्याः । वसपोलया लंपु
बहुजन हित व सुख ज्वीगु ज्या याना यंकेगु खः । मेखतं धाय्माल धाःसा
बोधिसत्त्व मार्गं खः । म्हुतुं जक बोधिसत्त्व ज्यां आत्मसत्त्व ज्वीगु
पत्ति मखु ।

थौं कीत माला च्वंगु बोधिसत्त्व चर्या खः । छाय्धाःसा थौया
समाज स्वार्थया समाज धयागु न्यना च्वना । थः जक मिसा, नये खँसा
गाय् धुंकल पर उपकार व जनहित पाखे वास्ता मतये धुंकल । उर्कि
थौया युगयात बोधिसत्त्व वा बोधिचित्त बुर्पि मनूत मालाच्चंगु बु । मनूतेके
बोधिचित्त मदयावन धाःसा फनफन हाहाकार जुया जीवन दुःखमय ज्वी ।

बोधिसत्त्व सफू च्वया च्वच्चं मतीवोगु कल्पना छगू न्हामथंसे
च्वने मफत । जातक अर्थकथा अनुसार बोधिसत्त्व धयागु न्यासः व
स्वीस्वको जन्म काये धुंकल । छुजक योनि जन्म मका धयागु मडु । सर्प,
व्याघ्रा, खिच्चा, धौं आदि जन्म काल । व थये—

मनुष्ययोनि	तपस्वी	८३
"	जुजु	८५
"	शिक्षक	२६
"	राजसभासद	२४
"	ब्राह्मण	२४

मनुष्ययोनि	राजकुमार	२४
"	कुल श्रेष्ठी	२३
"	पण्डित	२२
"	व्यापारी	१३
"	श्रेणी	१२
"	च्यो (दास)	५
"	कुम्हा	३
"	चाण्डाल (पोरे)	३
"	किसिमाग	२
"	खुँ	२
"	सर्प वैद्य	१
"	जू म्हितीम्ह	१
"	राज	१
"	लुकःमि	१
"	प्याखंमो	१
"	रञ्जितकार	१
"	छात्र	१
"	सिकमी	१
		<hr/>
		३५९
देवता	बृक्षदेवता	४३
"	इन्द्र	२०
"	ब्रह्मा	४
"	गन्धर्व	१
		<hr/>
		६८

[छ]

पशुयोनि

११

११

११

११

११

११

११

११

११

११

माकः

१८

मृग

११

सिंह

१०

किसि

६

दोँ हँ

४

सल

४

धोँ

२

फा

२

खिचा

१

खराचा

१

५९

ऊंगः

११

११

११

११

११

११

११

११

वनहंस

८

दीर्घचन्चु (त्वाः ताहाकम्ह ऊंगः)

६

खा

५

बाज (बोहरी)

५

म्हेखा

४

जंगली खा

१

को

२

कठपोडवा

२

चिल्ल

१

३४

जलजन्तु	न्या	२
"	गोंजु	३
"	लः खा	१
"	ब्याँचा	१
		<hr/>
		७
अन्य जन्तु	सर्प	४
"	छुं	२
		६
		<hr/>
	जम्मा	५३३

न्यासः व स्वीस्वको बोधिसत्त्वं जन्म काःगुली मिसा योनि जन्म काल धयागु छक हे उल्लेख महु । पशुपंछि जन्मकाल तर मिसा जुया जन्म सका । ध्व भतिचा पक्षपातया खें बें च्वं । थुकी ब्राह्मणवादीया लेखनी बुध्यात धयागु गुनासो दु । मिसातय्के बोधिसत्त्व गुण देमखु सा ?

तर महायानी संस्कृत साहित्ये मिसात बोधिसत्त्व जूगु उल्लेख दु । चीने तःधिकःम्ह मिसाम्ह बोधिसत्त्वया मूर्ति छगू जिगु मिखां खना गुम्ह कि सिक्क हे बाँला । मिसाम्ह बोधिसत्त्व मध्वी माःगु नं छुं महु । व हे गुण मिसातय्के नं दु । अपवादस्वरूप पालि साहित्ये मिसात्तं बोधिसत्त्वया उल्लेख महु । ध्व विचारणीय जू ।

ध्व सफू च्वयेत गुहालि कयागु आधार ग्रन्थत सद्धर्मपुञ्जरीक हिन्दी अनुबित्त; बोधिचर्यावितार । डा० वासुदेव शरण अप्रवासया "बोधिसत्त्वं", Bodhisattva ideal in Theravada and Mahayan— By Bhikshu Dr. W. Rahula, The

[क]

heart of a Bodhisattva — By Lady Kimiko Okano. 'धर्मवृत्त' बुद्धजयन्ति विभेषाङ्क हिन्दी, "नया समाज" डा० महेश तिवारीया "निदानकथा" संयुक्तनिकाय व अंगुत्तर निकाय छः ।

श्री योगसिद्धि ब्रह्माचार्यनाथ जूगु छलफल प्रस्तुत सफू चबयेत आपालं गुहालि जूगु बु । उकि बसपोलया प्रति कृतज्ञ जुया ।

पंडित रत्नबहादुर दत्ताचार्यजुं नेवा भाषं अनुवाद याना तःगु बोधिचर्यावतार उपलब्ध याना बिज्यागुलि श्री प्रेमबहादुर शाक्य (काइबाइ) त्रिशूली नं धन्यवादया-पात्र जू ।

The heart of a Bodhisattva धागु सफू बिया बिज्यागुलि आयुष्मान सुमंगल नं लोमंके मफु ।

बोधिसत्त्व सफू च्वयार्थे याकनं छापे यायेत दाता चूलाका जिगु इच्छा पुरे याना ब्यूगुलि धर्मकीर्ति बौद्ध अध्ययन गोष्ठी प्रति जि ऋणी जुया ।

बांलाक व याकनं छापे याना ब्यूगुलि शाक्य प्रेसयात नं धन्यवाद मब्यूसे च्वनेमफु ।

आनन्वकुटी

६ ज्येष्ठ २०३१

अइबघोष

बोधिसत्व

‘बोधिसत्व’ थेरवादी पालि साहित्ये व महायानी संस्कृत साहित्ये सम्मानपूर्वकं दुथ्याना च्वंगु शब्द खः । थेरवादी धर्मयासिकं अरु धाय्माल धाःसा महायान धर्मया बोधिसत्व विशेष परिभाषिक शब्द खः । महायानयात बोधिसत्वयान नं धाः । बोधिसत्वया अर्थ खः— गुम्हेसिनं ज्ञान प्राप्त यायेगु संकल्प याये धुंकी अथवा बुद्ध ज्वीगु मती तये धुंकी, गुम्हेसिके करुणा हृदय दये धुंकी, जनसेवाया लागी जीवन अर्पण यायी, उलिजक मखु छुं ज्या याय्बले व ज्या जनहित ज्वी-मज्वी, भिनिगु वा मभिनिगु विचाः याना थ्वीका काइ उह्मसित बोधिसत्व धाइ, अर्थात् बोधिसत्वं याकचा निर्वाण सुख प्राप्त यायेगु मती तइमखु ।

पालि जातक अर्थकथाया निदाने उल्लेख याना तःगु दु— दीपङ्कर तथागतनाप लाःबले सुमेध ऋषीं वहे ‘जीवने निर्वाण साक्षातकार याये फुगु खः तर वं थःत निर्वाण मयो, यक्व मनूत क्लेशया जाले तक्यना दुःख सिया च्वन । अमित व बन्धनं मुक्त याना तिनि निर्वाण प्राप्त याये । थथे मती तया दीपङ्कर बुद्धया न्होने बुद्ध ज्वीगु संकल्प यात । दीपङ्कर तथागतं सुमेधयासंकल्प पूर्ण ज्वी धयागु वचन बिया बिज्यात ।

बोधिचर्यावितार सफू कथं— बोधिसत्वया थ्व प्रार्थना गुलित महिमा दुगु खः कि जगतया दुःख व पीर फुकं जि भोग याये अले

बोधिसत्त्वया लागी समस्त शुभकर्म याना संसार सुखी ज्वीगु स्वये दयमा जनता पीडित मज्जीमा । परजनयात दुःखं मुक्त यायेगुसी गुगु आनन्द प्राप्त जू बहे तःधंगु सुख खः । उल्लि हे गाः । थः याक-चिया जक मोक्ष प्राप्त यायेगु नीरस खः । याकचा तरे ज्वीगु खं अपायसकं मू मवं । अतएव थःगु लागी न्होने ज्वंगु मोक्षयात वास्ता मतसे परहित व जनहितया लागी कुतः यायेगु व्रत कया जनताया हृदयले दुहाँ बना पीडितते लागी लिधंसा जुया क्यनीह्य बोधिसत्त्व खः गुह्य कि लिपा बुद्ध ज्वी ।

एवं सर्वमिदं कृत्वा यन्मया सावितं शुभम्

तेनस्यां सत्वानां सर्वं दुःखं प्रशान्तिं कृत

अर्थ- यदि जि छुं पुण्य यानागु बुसा, छुं शुभ आचरण यानागु बुसा, उगु पुण्यद्वारा समस्त जगत प्राणिया दुःख तना बनेमा ।

ग्लानानामस्मि भेषज्यं भयेवं वैद्य एव च

तदुपस्थायकश्चैव यावद् रोगा पुनर्भवः

अर्थ- ल्वे मलातले जि रोगीया वासः ज्वी, वैद्य ज्वी अले सेवक नं ज्वी । (बोधिचर्यावतार)

बोधिसत्त्वं विद्याः याइ कि दुःख व भय न जितः हे यो न भेषिनि नं यो । उकि जिगु कर्तव्य खः थःगु रक्षा याना ज्वनेगु तिकं करपिनि रक्षा व हित यायेगु । करपिनि दुःख मदयेका सुखसय जीवन याना थियेगु इच्छां दृढ श्रद्धा तथा बोधिलाम यायेया लागी जि क्वाहुक कुतः यायेमाः ।

हरिद्राणां च सत्वानां निधिस्थानह मक्षयः

नानोपकरणाकारं रूपतिष्ठेय मक्षतः

अर्थ— दरिद्र मनूते लागी जि अक्षय निधि जुइ व नाना प्रकारया ज्याभः ज्वना अमि न्होने उपस्थित ज्वी ।

आत्मभावां स्तथा भोगान सर्वञ्च ध्वगतं शुभं
निरंपेक्षत्य जाम्पेष सर्वं सत्वार्थं सिद्धिये

अर्थ— जि थःगु शरीर भाग व त्रैकालिक सकल पुण्य यानागुया थःत छुं आशा मयासे सकल जन कल्याणार्थ अर्पण याना ।

सर्वं त्यागश्च निर्वाणं निर्वाणार्थि च मे मनः
त्यक्तव्यचेन्मया सर्वं वरं सत्वेषु दीयतां

अर्थ— फुक्क त्याग यायेगु हे निर्वाण खः अले जिगु मन निर्वाण प्राप्त यायेगु खः । यदि जि फुक्कं त्याग यायेगु खःसा कल्याण थ्व खः कि प्राणीपिन्त त्याग यायेगु ।

बोधिसत्व चर्याया बारे अध्ययन यायेबले जनहित व परोकार मती मतसे यानागु ज्या फुक्कं निष्फल समळे ज्वीगु । निस्वार्थी ज्वीगु हे बोधिसत्वया लक्ष व कर्तव्य खः । काईपि यक्वं दु बीपि ह्य हे खने दु । अकिं थ्व शरीर बल, वीर्य उन्नति यायेगु आवश्यक जू । अथे धयागु मद्दुपिन्त बीत बलाके माल । थःगु लागी फलया आशा मयासे, तृष्णा मयासे पुण्य यायेमाः अले पुण्य रक्षा ज्वी । पुण्य याना गुबले नं पछुतावे ज्वी मज्यू कि जि थ्व धर्म सिंति जक याये लात । मयासां छु हे स्यनी धका ।

पुण्य याना जि थज्यागु धर्म याना धका बोधिसत्त्वं ध्यमे थाना ज्वीमखु । अथे ध्यमे थाना ज्वीगु बोधिसत्वया लक्षण मखु । कीर्ति प्रशंसा व लाभ सत्कारे नं भुले ज्वी मज्यू । अभिमान तोते माः धर्म (न्याये) च्वने फयेके माः ।

बोधिसत्त्वया परिचयं छुं भतिचा उल्लेख जुल । आः बोधिज्ञानया
बारे छक छलफल याये नु ।

बोधि शब्दया अःपुगु अर्थ छः ज्ञान । बोधिसत्त्व सिद्धार्थकुमारं
घोर तपस्या व ध्यान याये धुंका तिनि बोधि ज्ञान प्राप्त यात अर्थात्
बुद्ध जुल । उकीयात बोद्ध सफुती सम्बोधि नं धाः, पूर्ण ज्ञान धका नं
धाः । सम्बोधिया अर्थ छः मानव हृदयस प्रज्ञा (पूर्णज्ञान) उदय जूगु ।
ध्व प्रज्ञा हे बुद्धया मुख्यगु गुण व लक्षण छः । प्रज्ञां च्चे मेगु ज्ञान महु ।
मनूया तःधंगु लक्षण हे प्रज्ञा वा विवेक बुद्धि छः । बुद्धिया स्वभाव हे
ज्ञान दयेकेगु छः । तर साधारण बुद्धि व अनुत्तर ज्ञान उयें मजू ।
अनुत्तर ज्ञान अथवा सम्यक् ज्ञानयात हे सम्बोधि धाई । यथार्थ ज्ञान वा
छात्थेंया ज्ञान धयागु ध्व हे जक छः । सम्यक् ज्ञान दत धायेवं अनित्य
(परिवर्तनशील) दुःखया कारण व छुं यःम्हं धयाथें स्थिर महुगुलि
अनात्म धका ध्वीका कायेफु । थये ध्वीका काये फंगु हे प्रज्ञा छः । थुकथं
ध्वीका काये धुन धायेवं छुकीस नं चाकुइ भुंजि प्यपुना च्वनी थें
आसक्त जुया च्वनी मखु । अज्यापिन्त धैर्यं बुद्ध महापुरुष धाई अथवा
बोधिसत्त्व धाई । धम्मपदे धयातःगु दु—

मत्ता सुख परिच्चागा पस्सेचे विपुलं सुखं

अजे मत्ता सुखं धीरो संपस्सं विपुलं सुखं

भावार्थ— धीर व्यक्ति व छः गुम्हेसिनं अपो (बहुजनहित) सुखया
लागी भतिचा सुख त्याग याइ ।

थन मात्रा सुख धयागु हे इन्द्रिय व वस्तुनाप लायेवं ज्वीगु क्षणिक सुख
छः । ध्व सुख न्ह्याक्को दुसां मगागु असन्तोषी सुख छः । थज्यागु मात्रा

सुखयात त्याग यायेगु अःपु मजू । बोधिचित्त दुसा हे जक अथे याकःखिगु सुख तोते फइ । बुद्ध ज्वी धुंका नं छक निक काम सुखया कल्पना बोगु खें संयुक्त निकाय सफूती उल्लेख दु । तर मार बोगु संज्ञा याना बुद्धं मारयात ह्यसीका मारया जाले तमक्यं धयागु उल्लेख याना तःगु साहित्य शैली बाँला जू । मार पराजय याना हे बुद्ध जूहा हानं मारया जाले तक्यनीगु ध्व असम्भवया खें छः । महापुरुष धागु हे मारयात ह्यसीके फुगुलि छः । बुद्ध ज्वीवं थःगु जीवनया लक्ष ध्वीका काल ।

बोधिसत्वया हृदयया महिमा छः महाकरुणा । संसारया दुःखी प्राणोपिनि प्रति करुणा उत्पन्न जुल; गुपि पीडित व दुःखी जुया च्वन, क्लेशया जाले क्यना च्वन । गुबले तक व क्लेशं मुक्त ज्वी मखु अबले तक बोधिज्ञान प्राप्त याना निर्वाण (तृष्णारहित अवस्था) प्राप्त यायेगु असम्भव छः । दुःखं मुक्त ज्वी मखु । इलेबिले बुद्धं मार पराजय याःसां व पराजय सम्पूर्ण रूपं पराजय जूगु मखुनि । आंशिकया रूपे जक मार पराजय जूगु धाय्फु । घात्थें सम्पूर्ण मार पराजय यायेत ला प्रत्येक मनूतेके बोधिचित्त उदय ज्वी मानि क्लेश नाश जुया निर्वाण सुख अनुभव याये मानि (बोधिसत्व-डा. वासुदेव शरण भद्रवाल) ।

निर्वाण सुख धयागु छु ? गन दु ? मिखां बाँ बाँलागु खनीबले, ह्यायपनं बाँबाँलागु न्यनेबले, ह्यासं नुस्वाः बोगु न ताइबले, म्हुतुं सासाःगु नयेबले, भाँभिगु नाइसे च्वंगू स्पर्श यायेबले उकी तृष्णा मयासे, उकी आसक्त मजूसे च्वनेगु हे निर्वाण छः ।

सा जो पनेसा तण्हा कथ पहीयमाना पहीयति, - कथ निरुच्छ-माना निरुच्छति ? ये लोके पियरूपं, सात रूपं एत्थेसा तण्हापहीय माना पहीयति, एत्थ निरुच्छ माना निरुच्छति ।

अर्थात् तृष्णा गुकथं नाश उवी, मदया वनी । संसारे गन प्रिय-
वस्तु व मजा दु अन प्यपुना मउवंसे आसक्त सजुल धासा अन तृष्णा नाश
उवी मदया वनी । (बीघ निकाय महासति पट्टान सुत्त)

युकथं लोक कल्याणकारी विचार मने वयेवं बुद्धं निश्रय याना
धिउयात आपासिया लागी वा फुक्कसिया हितया लागी अउयागु मार्ग
क्यने वा उपदेश बी गुकी मनूत वना निर्वाण प्राप्त याये कै । अले तंति
बुद्ध धर्मया प्रतिष्ठा दइ । मार विजय उवी ।

प्रज्ञा व करुणा

थन बोधिसत्त्व व बुद्धया प्रसंगे प्रज्ञा व महाकरुणाया खँ महत्वपूर्ण जू । बुद्धयात ह्लापां प्राप्तजूगु प्रज्ञा बा ज्ञान खः । अज्यागु प्रज्ञाशील बोधि चित्ते महाकरुणा जन्म मजूगु जूसा व प्रज्ञा बा ज्ञान जन हितया लागी छं उपकार ज्वं, मखु । बुद्धया जीवने प्रज्ञा व करुणा तराजु थें बराबर जू । उकि हे खः ज्ञान प्राप्त याये धुनेवं बहुजन हिताय बहुजन सुखायगु थःगु धर्म उपदेश बिया बिज्यागु ।

प्रज्ञा व करुणा दुगुलि बोधिसत्त्वया उद्देश्य महान जुल । थ्व खँयात बोधि चर्यावतारे दुगु खँ फन स्पष्ट जूवो कि—बोधिसत्त्वया थ्व प्रार्थना गुलि महत्वपूर्ण जू जगतया दुःख व पीर फुकं जि भोग याये अले बोधिसत्त्वं याये माःगु फुक शुभकर्म कर्तव्य थाना संसार सुखी याये, जगतया छं दुःख पीर थमदयमा ।

बहे सफुती धथे धया तःगु दु

मुच्यमानेषु सत्त्वेषुयेते प्रामोद्य सागराः

तैरेवमनु पर्याप्तं मोक्षेणारसिकेन किम् ।

भावार्थ— परजनयात दुःखं मुक्त यायेगुली गुगु आनन्द प्राप्तजू व जिगु लागी तचोगु सुख व हर्षया खँ खः । उलि हे गाः । याकचा मोक्ष प्राप्त यायेगु अपायसकं मू मदु ।

थन प्रज्ञा व करुणाया प्रभावं बुद्ध धर्म गाक्कं बिकास जुल ।
 बौद्ध धर्मया दुगःक्वें हे ध्व धाःसां ज्यू । तर ह्यापा गुगु प्रज्ञाया धर्म जुया
 च्वंगु खः लिपा वया वहे अर्हतयान, स्थविरवाद (हीनयान) जुल ।
 कालान्तरे (लिपा) सामाजिक परिस्थिति अनुसार मनुतेसं प्रज्ञाया धर्म
 ध्वीका काये मफत, लुमधन (ज्ञानं खंकेमफत) पूजा विधिया चलन छुं
 थुकी मद्दु । अले बोधिचित्त बोधिसत्वया महाकरुणायात महायान धका
 विशेष गौरव प्रदान याना बिल । थननिसें पूजा विधि दुध्यात ।

बुद्धया मूल सिद्धान्त अनुसार प्रज्ञा व शील (सदाचार) सम्पन्न
 जुल धाःसा व बुद्धिमान व्यक्त शान्त प्राप्त याइ । छाया धाःसा व
 छुकीसकं आसक्त ज्वीमखु । अले व दुःखं मुक्त ज्वी । तृष्णां याना दुःख
 जुया च्वंगु । बुद्धया मूल सिद्धान्त थये खःसा नं पालि साहित्ये बुद्धया
 प्रज्ञा व सम्बोधिया प्रशंसा यायां उकिया आदर्श अर्हतपद प्राप्त जू वन ।
 अर्हत वयात धाई गुह्य कि स्वयं अवबोध ज्वी तृष्णा भय जुया निर्वाणया
 अधिकारी ज्वी । अर्हत जुया च्वनेत भिक्षु हे ज्वीमा । गृहस्थ अरहन्त
 जुया च्वनीमखु । जूसां तुरन्त भिक्षु ज्वीमाः । भिक्षु मज्जुलकि सिना वनी ।
 थज्यागु आदर्श जीवन गुगुकि भिक्षु जीवने जक सम्मानित जुल । तर
 गृहस्थी जीवनया लागी ज्या मबिल उकि थेरवाद धर्म लोकप्रिय मज्जुल ।
 फलस्वरूप अर्हतपद प्राप्त यायेगु हीन खः बोधिसत्व ज्वीगु महायान खः
 धका निगू बौद्ध धर्मया कच्चा बत ।

थेरवाद व महायान

अर्हत व बोधिसत्वयान अथवा हीनयान व महायानया इतिहास कीसं सीका तये बहजू । थोंकन्हे अर्हतयानयात् हीनयान वा थेरवाद धाइ । बोधिसत्वयानयात् महायान धाइ । अर्हतपद प्राप्त यायेगुयात् हीनयान धायेगु व बुद्ध ज्वीगु मार्गयात् महायान धायेगु गलत जूवनी । छाय धाःसा बौद्ध पालि साहित्यं नं संस्कृत साहित्यं नं मतलब थेरवाद बुद्ध धर्म नं महायानी बौद्ध धर्म नं बोधिसत्वयात् माने याः । थेरवादी तयेगु विचार अनुसारं नं न्याह्यं बोधिसत्व ज्वीफु । तर थुकिया मतलब थ्व मखु कि बोधिसत्व हे ज्वी धका प्रतीक्षा यायेमाः । थये प्रतीक्षा यायेगु अव्यावहारिक जूवनी । थ्व थः थःगु इच्छा खः । गुलिस्थां आवक ज्वीगु इच्छा वै, गुलिस्थां प्रत्येक बुद्ध ज्वीगु इच्छा वै अथवा सम्यक सम्बुद्ध ज्वीगु । तर दकसिबे उत्तमगु सम्यक सम्बुद्ध ज्वीगु खः । मेगु निगू चिकिधं । अथे धका बास्ता हे मयायेगु मखु । मान्यता बिया तःगु दु ।

किं निगूगु शताब्दी बर्माय् (शुद्ध थेरवादी-देश) पगानया असंग-सिन्धु जुजुं स्वेगुजी विहार देका पालिभाषां शिला लिपि ज्वया थकुगु दु “थुगु पुण्यया प्रभाषं बुद्ध ज्वी फयेमा । आवक ज्वी मखु ।”

(Bodhisatwa ideal—Ven. W. Rahula)

दशवी शताब्दी लंकाया जुजु महिन्दं इन्धी ९५६-९७२ A.C. शिलालिपि च्वया घोषणा याना थकुगु बु हं बोधिसत्त्व बाहेक मेपि जुजु ज्वी दइ मइ । थुकथं विश्वास याना च्वंगु स्वये बले श्रीलंकाया जुजु बोधिसत्त्व छः ।

महातिपिटक चुलाभय थेरवादी सिद्धु गुस्हेसिनं मिलिन्द्र टीका (दिनिगुगु शताब्दी) सफूया अन्ते च्वया तःगु बु बुद्ध ज्वीगु इच्छा बुद्धो भवेय्यं = बुद्ध ज्वी दयेमा । थुकिं सीदु व लेखक बोधिसत्त्व छः ।

आः तं गुलिले तालपत्र बौद्धग्रन्थ बनि गुकी अन्ते बुद्ध ज्वीगु इच्छा प्रकट याना तल । थुपि नं बोधिसत्त्व हे धाये फु । थेरवादी बौद्ध देशे पुण्यकर्म याये सिधय्यवं भिक्षुविसं आशिका साकी-थुगु पुण्यया प्रभावं जावक, प्रत्येक व सम्यक सम्बुद्ध स्वंगुलिं छगु इच्छा व शक्ति अनुसारं प्राप्त याये फयमा । थुगु पुण्यत्वा कलं सकल प्राणिपि सुखी ज्वीसा धका पुण्यानुमोदन याना प्रार्थना याः । च्व नं बोधिसत्त्व चर्या छः ।

(बोधिसत्त्व विचार- डा. भिक्षु राहुल)

हीनयान व महायान धका पालि साहित्ये गनं उल्लेख जुया च्वंगु छने मइ । न त्रिपिटक अर्थकयाय गनं बुथ्याना च्वंगु बु । दीपवंश इन्धी ४०० वर्षे च्वयातःगु व महावंश ५०० शताब्दी च्वयमतःगु इतिहासे गनं हीनयान महायान शब्द च्वया तःगु छने मइ । केवल वेतुल्यवादि (संस्कृतं वेतुल्यवादि) धका च्वयमतःगु बु । थुकिमा कर्म छः विरोधि विचारधारयापि धयथे मिले जू बो ।

महायाज दर्शन सम्बन्धी च्वयमतःगु समिधसं समुच्चय धयगु सफुतो वेतुल्य थेंतु वेतुल्य शब्द छप्रला तःगु बु गुगु कि बोधिसत्त्व पिटक

धयाञ्चम । आः बोधिसत्त्व पिट्ठकघोत (मिश्रित स्त्र) महायान धका
धायेकु । तर पालिसाहित्यं हीनयान व महायानघोति मान्यता विद्या मतः ।

हीनयान व महायान धका दयावोगु गाक्कं लिपातिनि छः ।
इतिहास कथं ला थेरवाद यक्कं पुलांगु धका धायेकु । थेरवाद बुद्धया
मूल शिक्षा छः । व धर्म अशोक महाराजया काय् महेन्द्र श्रीलंकाय्
यंकल । अबले महायान धका मधाः । लिपा हे तिनि त्वापु पिहां वया
थये हीनयान-महायान दया वोगु खनें दु । थीं तक नं थेरवाद बौद्ध देश
लंका, बर्मा, थाइल्याण्ड क्याम्बोडिया आदि देशं हीनयान शब्दयात
मान्यता मब्बु, वं शब्द गुबले नं मछयी ।

इधी १९५० लंकाय् विश्व बौद्ध सम्मेलन जुबले थेरवाद शब्द
प्रयोग यायेमा न कि हीनयान धका प्रस्ताव तल । तर आतकं बोधि सत्त्व
प्रधान देशं थेरवादयात हीन-यान धका व्यवहारे हया च्चन तिनि ।

आः विद्याः यायेनु बुद्धया परिनिर्वाणं लिपा छु बुद्धा बुबलेनिसें
भिक्षुविनि विद्ये भेद द्वाचाल धयाभु बारे ।

बुद्ध परिनिर्वाण जुया गुलिचां मबुबं अजात शत्रुया स्तुतिवत्त्वे वा
दायक्त्वे प्रथम संगायना (संगीति) जुल । अनंलिंपा सच्छि दैति बुद्धशास्त्र
शान्तपूर्वकं चलेजुया च्चन धाय्माः । अनं सच्छि दै लिपां कालापीक
जुबुक्कं काले बुद्धोत्तं शिक्षा नियम व सिद्धान्तया बारे मतभेद जुल ।
वज्जिपुत्तक भिक्षुपिसं विद्म वस्तु छपलां आपत्ति महु धका हासा जुल ।

तेन चोफा सचयेन वस्तसत परिनिष्कुत्ते भगवति वेसालिया
वज्जिपुत्तका भिक्षु वेसालिया इत वत्थुनि दीयेन्ति ।

- (१) कप्पति सिङ्गल्लोण कप्पो = चिमडुषाय् वनेबले न्यकूया त्वाच्चाय् चित्तया यंकां भिक्षुपिन्त आपत्ति मडु ।
- (२) कप्पति द्व'गुलकप्पो = बाह्लिलिपा निलंगु किच्चः फःहिले धुंका नं नया च्चने ज्यू ।
- (३) कप्पति गामन्तर कप्पो = मेगु गामे वने धका पवारणायाणा हानं मेधाय् वनेगु मती तथा भोजन यायेगु उचित ।
- (४) कप्पति आवासकप्पो = छगू हे उपोसथसीमागू हे अलग अलग आसन देका संघ कर्म याये ज्यू ।
- (५) कप्पति अनुमतिकप्पो = अनुपस्थित भिक्षुपिनिगु अनुमति लिपा जक काय धका मतीतया वर्ग संघ जुया विनय कर्म यायेज्यू ।
- (६) कप्पति आचिण्णकप्पो = गुरुपिसं याणा हइच्चंगु भिगु बा मंभिगु न्ह्यागुं ठीक जू ।
- (७) कप्पति अमत्थित कप्पो = भोजनोपरान्त दुरुनं मखुगु धौ नं मज्जनिगु त्वना मस्यं ।
- (८) कप्पति जलोगिवातुं = एला दयेकेत सनाच्चंगु तर एला मज्जनिगु त्वने ज्यू ।
- (९) कप्पति अबसकनिसीवन = 'सी' मडुगु लासाय् फेत्थी ज्यू ।
- (१०) कप्पति जातरूपरजत = तुं वह ध्यवा थी ज्यू ।

(विनयपिटक चूलवग्ग)

अबले आयुष्मान काकण्डकपुत्र स्थविर वैशाली चाहू बिज्यात ।
वसपोलं ध्वखं न्यना भिक्षुपिं मुङ्गा सम्मेलन यायेमाल धका द्वितीय
संघायना (संगीत) याणा बिज्यात ।

निकायभेद

श्व संगायनाय भाग मकारिपि असन्तोषी भिक्षुपि दोलंदो कोशाम्बी नगरे बना संघसभा याना महासांघिक निकाय दयेकल । बुद्ध धावक बिचे भेद आरम्भ जूगु ऐतिहासिक घटना श्व खः । थननिसें महायानया पुसा पिना बिल धाःसां अपो खं उवी मखु । इतिहासकथं ला महासांघिक निकाय निकूबल । अनं लिपा सच्छि दैया भित्रे किञ्चियागू निकाय (गुट) दत व थये, (१) स्थविरवाद (२) वज्जिपुत्रक (३) धर्मोत्तरिय (४) भद्रयानिक (५) छन्नागरिक (६) माहिशासक (७) सम्मतिय (८) धर्मगुप्तिक (९) सर्वास्तिवादी (१०) काश्यपीय (११) सांक्रान्तिक (१२) सूत्रवादी ।

(१) महासांघिक (२) एकव्यवहारिक (३) गोकुलिक (४) प्रज्ञाप्तिवादी (५) सहश्रुतिक (६) चैत्यवादी ।

श्वे च्चंगु किंगू नियम उचित जू धका प्रस्ताव तःपिनि धापू व मञ्जू धाःपिनि धापू छक नं फीसं श्वीका तयेगु बेस उवी अले तिनि महायान व हीनयानया भेद सी दै ।

बिरोधी जुया वंपिनि धापू खः पुलांगु नियम पालन मयासे उल्लंघन याना च्चनेगु सिकं उपनियम देका संघं निर्णय याःसा नियम स्यंका च्चना धयागु मती वइमखु । म्वाःसां म्वाःसां सीकं सीकं अकुराल छाया उन्नति याना च्चनेगु ? बुद्ध परिनिर्वाण उवीत्येका भिक्षुपिन्त धया बिज्यागु बु— भिक्षुपिनि चित्त बुटे जूसा सकलें मिलें जूसा चिकिधंगु नियमत हीका छोसां ज्यू ।

स्थविरवादीतेगु धापू खः नियम धयागु अथे यो योबले हीके मज्जू । बुद्ध बुगु जूसा वसपोलं हीका बिज्याय फु । आ थयें नियम हीकेगु

समय मत्थोनि । आमथे नियम हीका थंकल धाःसा बुद्धं दयेकां विज्ज्यागु
नियमं छुं ल्यना च्वनी मखु । अकिं बुद्धं दयेका विज्ज्यागु नियमं गथे खः
अथे हे तथा तयेमै । पालन याये मफंगु मेगु हे खं खः । ध्व हे ख्यं भेद
जुजुं विज्ज्यागु निकायं दया वन ।

कणिष्क जुजुया पाले जबले विरोधी गूटत गाक्कं बलात । छाय्
कि कनिष्क जुजु अमि पं लिना बिल । स्थविरवादीत बःमलाना वनि ।
कनिष्कया पार्लनिसं मूर्ति निर्माण याना पूजा यायेगु शुरू याना हल । अले
मनूते नं आस्वा बडे जुल । आःतिनि धर्म धयागु दया वल । स्थविर-
वादी (हीनयान) धाःपि भिक्षुपिनि पूजा नं छुं याय् मो, केवलं आचरण
शुद्ध यायेगु जक खं ह्लाइ चर्या छुं खने खने मदु । मूर्ति पूजा शुरू यासैली
यक्क मनूत महाबाने वुहाँ वन । गुगु समाज सेवा व परोपकारया लक्ष
व चर्या ज्वना बोधिसत्त्व जूगु खः व बोधिसत्त्वयान लोभका भक्तियाने
लगे जुल । पूजा पाठ याना मनूत भुले यायेगु वं पूजा पाठं शान्तिकामना
याना च्वनेगु हे महायान समठे जुल फलस्वरूप बुद्धया मूल सिद्धान्त मन
शुद्ध याना परार्थचर्या वा परहित ज्वीगु ज्या याना प्रज्ञा व करुणा क्यने
माःगु खः । अथे मजूसे वैदिक संस्कार ज्वना लिहाँ वना च्वन । महायानी
धयाच्चर्यापि व्यवहारं हीनयान जुया च्वन, छाय् कि महायानी भिक्षुपि
पूजापठे जक लगे जुया समाजसेवा, बौद्ध शिक्षा प्रचारे उस्त ह्लः तःगु
खने मदु । अरु हीनयान भिक्षुपिसं शिक्षा प्रचार यायेगु, उपदेश विद्येगु,
ज्या यक्कं याना च्वंगु दु । सफू च्वया बौद्ध शिक्षा व भाषाया सेवा याना
च्वन । उपदेश विद्या देश सुधार यायेगुसं भान कया ज्या महायानी
जुया च्वन ।

ए जा महायान व वैदिक विधि व्यग्रहारं ग्राना थेरवादी
सिद्धि पिनित् जीवने नं भक्तिया संस्कारं वास काये धुंकल । थेरवादे
नं भूति पूजापात प्रमुख धर्मया रूपे माने ग्राना ह्ये धुंकल । उलि जक
ला परित्राण पाठ ग्राना शान्ति कामना व भूत प्रेत विश्वास ग्राना
तंत्रयान तक नं ज्वी धुंकल घग्रामु ज्यां क्यने धुंकल ।

परित्राणया इतिहासे बंशाली दुर्मिभ जूबले बुद्धं रतनसूत्र पाठ
ग्राना जल हाः ग्राना शान्ति स्थापना ग्राना विज्यागु उल्लेख दु । थेरवादी
तेगु विश्वासकथं परित्राण पाठ बुद्धं हे गुरु ग्राना विज्यागु खः । ज्ये
घायेगु खःसा, महायान सूत्र अनुसार तथागतं हीनयानया उपवेश सारनाये
पंचधर्मीय परित्राजकपिन्त धर्मचक्र परिवर्तन ग्राना विज्यात । ध्व
ऐतिहासिक नं खः । तर महायानया उपवेश बसपोलं राजगृहया गृहकूट
पर्वते बोधिसत्वया सभाय् बिया विज्यात । (सद्धर्मपुण्डरिक)

तर बज्रयानया उपवेश धान्यकर धाःभाय् बुद्धं बिया विज्यागु
खः । थुपिं निगू तं ऐतिहासिक सखुसा नं विश्वास याये मज्जू घका धाये
मखि । थेरवादे मुलि नं अन्धविश्वास बुध्यना च्वंगु दु, पालि साहित्ये
उल्लेख ज्वीवं बुद्धं घया विज्यागु घका शिरोपर घायेगु स्वतन्त्र चिन्तन-
यात हाकुतिना गुरु मुठि प्रेमी ज्वीगु घयां उपो खं ज्वीमखु । थन
अध्ययन व अन्वेषणया खं खः । व हे सिलसिलाय् जक थुगु सम्बन्धो
थन उल्लेख ग्राना च्चका । द्वेष भावं व त्यक्केनु निमतं ज्वयागु मखु ।

बोधिसत्त्ववित्तर भूमिका ध्वया विज्याहा भी शान्ति सिद्धि
च्यसा तःगु दु भिक्षुपि कुने बज्रयानि पिनं महायावी मेपिन्त घायेबले
थेरवादी (हीनयानी) जुया ज्वनी । अत्र खंय् छक बांलाक विचार याय-

मार्थे च्वं । जिगु व्यक्तिगत विचारं ला अथे धयातःगु मनासिब व वास्तबिक जू । छाया धाःसा थेरवादी बौद्ध देशे नं भिक्षुपिसं ज्योतिष शास्त्र विश्वास याः जन्त्र कोखाय्गु व फूफा याकेगु विश्वास याः । भूत प्रेतया विश्वास याः ।

लंका, बर्मा व थाइलैण्ड आदि थेरवादी बौद्ध देशया विहारया वातावरण व पूजा विधि फुकं महायान ज्वी धुं कल । अथे धका नेपाःया नुरुक्षुपिनि थें एला च्वं व बाहाँ स्याय् माःगु पूजा विधि मखु । थाइलैण्ड-यापिनि महायान धाल धायेवं अमिसं ह्नाय् कय्कुंकि तर अमिगु विश्वास फुकं महायान खः ।

गनं गनं महायानीतय्सं नं हीनयान धायेवं ह्नाय् कय्कुंकि, अपि नं भक्ति मार्गे जक लाना स्वार्थी जुया हीनयान जुया ज्वने धुं कुगु अमिसं मचाः ।

आः थन यान धयागुया अर्थे दुसा वाहन वा रथ अथवा लंपुया जक खः । वायुयान अर्थात् हवाई-मार्ग खः अथवा लंपुयात धाइ । यान थन कोत माःगु हीनयान व महायान बौद्धधर्म सम्बन्धी शब्द ध्वीकेगु खः । पालि साहित्यय् हीनयान धका गनं उल्लेख मदु । आटानाटीयसूत्रे “हृत्थियानं अस्सयानं दिब्बंयानं उपट्ठितं” धका खने दु । थुकिया अर्थ खः किसि दुगु व सल दुगु रथ इत्यादि ।

चीनी संयुक्तागमे अष्टांगिक मार्गयात सद्धर्म-विनययान, देवयान एवं ब्रह्मयान, धका प्रयोग याना तःगु खने दु । पालि संगुक्तनिकायय् नं अष्टांगिक मार्गयात ब्रह्मयान व धर्मयानया कल्पना याना तःगु खने दु । सुत्तनिपाते मार्गयात देवयान धया तल ।

महायानीतयेगु ग्रन्थ अनुसार यान धयानु निर्वाण वनेनु तय्यानु लंपु छः । निर्वाण वनेत छपु जक लंपु छः बुद्धत्व । बुद्ध जुया हे निर्वाण लाज ययेगु इच्छा याइपि महायानीत छः अथवा बोधिसत्त्वयस्त प्रधानता बीगु । अमिगु विचार अनुसार प्रत्येक बुद्ध ज्वीचं, भावक अरहत्त ज्वीचं निर्वाण प्राप्त याना काये फैमछु ।

थेरवादीतसें प्रत्येक बुद्ध भावक-बुद्ध पवं हे निर्वाण वनेकु धयानु विन्वासं आशा व इच्छा याइ । प्रत्येक बुद्ध व भावक अरहत्त ज्वीगु चिकिधंगु प्रार्थना याइपि हीनयानी छः । वाकचा तरे ज्वीगु स्वैपि स्वाचीं धयानु महायानीतयगु धापू छः । अकि महायानीतसें बुद्ध ज्वीगु तःधंगु मार्ग छः धाइ ।

महायानीतयगु अनुसारं स्वंगू प्रकारया यान दुः— (क) बुद्धयान, (ख) प्रत्येक बुद्धयान, (ग) भावक बुद्धयान ।

तर थेरवादीतसें थुकीयात यान मघासे त्रिविध बोधि धाई— (क) सम्यकसम्बोधि (ख) प्रत्येक बोधि (ग) भावक बोधि । बोधिसुज्जति धेतुसु मणीसु ज्ञाणं अर्थात् पालि साहित्य अनुसार बोधि धयानु ध्येतापिस्ति, सकृदागमो, अनागामो, अरहत्त मार्गं ज्ञानयात धाइ ।

चाहे भिक्षु वा गृहस्थ गृह्य कि निर्वाण प्राप्त याये योग्यह्य लोक कल्याणया लागी महाकरुणा तथा जीवन अपणं याना थःनु स्वतन्त्र ज्ञानं निर्वाण ध्वीका मेपिन्त नं निर्वाण ध्वीका धीमहेसित बोधिसत्त्व धाइ । वसपोलया ज्ञानयात सम्यक् सम्बोधि धाइ ।

मेपिनिगु उपदेश मन्यंसे पटिच्छ समुप्पाव सुमंका ध्वीका याकचा निर्वाण वनेगु सीका कामहेसित प्रत्येक बुद्ध धाइ अर्थात् व्यस्तिगत बुद्ध

खः । वसपोलयागु ज्ञानयात प्रत्येक बोधि धाइ । प्रत्येक बुद्धं मेपिन्त उपदेश बिया निर्वाण ध्वीका बियेगु ज्या यायेमफु वा याइमखु ।

भावक धयागुया अर्थ खः न्यनीपिं वा अनुयायीत चाहे व भिक्षु, शिक्षणी व उपासक, उपासिका थ ज्वीमा बुद्धया शिक्षा अभ्यासया रूपे पासन याना निर्वाण प्राप्त याइपिं । अमिगु ज्ञानयात भावक बोधि धाइ । बने धयागु मेपिनि पाखें उपदेश न्यना अरहस जुया निर्वाण प्राप्त याइपिं ।

महायानीतयगु विश्वास कथं बुद्ध परिनिर्वाण ज्वी धुंकुसानं सुखावती धयागु निर्वाणपुरे स्वाना च्वंगु दु । अमिगु धापू अनुसारं यों नं गौतम बुद्ध सुखावती बिज्याना च्वंगु दु । सुखावती लयात हे बुद्धयान वा महायान धाइ । अमिसं ध्व नं विश्वास याना ख्वं कि बुद्धं अवतार नं काः बो । थये खःसा ला बुद्ध धर्म व हिन्दू धर्म छु हे पात । हिन्दू धर्मया मोक्ष व बौद्ध धर्मया निर्वाण शब्द जकं पात अर्थ ला छुं मपात ।

थेरवाद कथं निर्वाण धयागु ध्वीका कायेगु ज्ञान बाहेक मेथाय मळं ध्यनीगु अदृश्य थाय् मखु । छगू पवित्र, निष्कलङ्क, तृष्णा रहित अज्ञाथायात हे निर्वाण धाइगु खः । तर पालि साहित्ये निर्वाणयात स्थायी सुख धयातःगुलिं गनं थाय् दु थें व आत्म नित्य धायेगु थें जक जूवन ।

यगु थजु हीनयान व महायान बौद्ध धर्म छमा सिमाया कथा खः । दाबु किजा निह्य ब्यागः ज्वी थें अलग जुल । निह्यसिगु प्रतिस्पर्धा याना विचार व लेंपु पात । महायानीत भक्ति मार्गें लात । थेरवादीत ज्ञान मार्गें लात । महायानीत पूजाविधि व मन्त्र-तन्त्रे भुले जुल । थेरवादी शिक्षाय्, तर सिपा जू लिसे थेरवादीत नं बाध्य जुया पूजा विधिया जाले तर्कन । तर पूजा धयागु भाःगु खः । थेरवादीतसें बुद्धयात गुरु व मार्ग

प्रदर्शकया रूपे पूजा याना ष्वंगु खः । वरदान काय्या लाणी मखु ।

थेरवादीतयुत हीनयान धाःसा नं .उकी छगू तःधंगु विशेषता दु ।
पालि त्रिपिटक व भिक्षुपिनिगु नियमे एकरूपता दु । लंका, बर्मा, थाइ-
लैण्ड, क्याम्बोडिया आदि देशे भिक्षुपिनिगु रहन-सहन, जेव-पुवायु छगू हे
पह खने दु ।

महायान ग्रन्थे व महायान देशे एकरूपता खने मदु । ललित-
विस्तर, सद्धर्मपुण्डरिक, बोधिचर्यावितार, प्रज्ञापारमिता आदि सफू स्वया
यंकल धाःसा बोधिसत्व व बुद्धया बारे विभिन्न मत खने दु ।

बोधिसत्त्व गुणा

आः कीर्त माला च्वंगु (महायान व हीनयान मखु) बोधिसत्त्वया निस्वार्थ भावना व परोपकार खः । बोधिसत्त्वया परिचयया बारे खे ह्लापां अर्चा याय् धुन । तर व्यवहारे बोधिसत्त्वया जीवन गथे खः उगु बारे भतिखा छलफल याये मगानि । अर्कि धन हानं छक बोधिसत्त्व ह्यसीका बियेगु उचित खना ।

बोधिसत्त्व ह्यसीकेत आः आनन्दया निस्वार्थ भावना न्होने तयत्यना । बौद्ध समाजय् मिसातयेगु अबला जीवन थकायेत आनन्दं गुगु करुणा चित्तं प्रयत्न याःगु खः बहे छगू बोधिसत्त्व गुण खः । वयासिकं उपो वृष्टान्त उदाहरण माल धाःसा आनन्द भिक्षु बुद्धया पाले हे निर्वाण प्राप्त याये फुल्ल खः । थःनापं भिक्षु जूपि मध्ये देववत्त छत्त बाहेक सकलें मार्ग फल प्राप्त याना अरहन्त जुल । तर आनन्दं निर्वाण प्राप्त यायेगु वास्ता मतसे बुद्धया सेवक जुया स्वच्छ हृदयं कर्तव्य परायण जुया सेवा भावय् लगे जुल । थ्व छगू महानगु बोधिसत्त्व गुण खः । अर्कि महायानी-तसैं आनन्दयात बोधिसत्त्व माने यात । अथे हे सारिपुत्र महास्थविरयाके प्रज्ञा व करुणा अथवा सेवाभाव बिलिबिलि जाया च्वंगु दु । बिरामितेगु सेवा यायेगु व विहारया सफासुधर तथा रक्षा यायेगु बारे सारिपुत्र भन्ते अग्र खः । अग्र धयागु माने वसपोलया चित्त क्वातु व निस्वार्थ भावना

जू । करपितं चक रोगीया सेवा यायेगु, न्ह्यागु याःसां जि याना घायेगु व
घायेकेगु विचार महु । कर्तध्व भाःपा यायेगु वसपोलया बानि छः । एवहे
छः बोधिसत्त्व गुण ।

यदि सुं बोधिसत्त्व उवी मास्ति बोसा बुद्धं कता विज्यागु निम्न-
लिखित प्यंगू गुण ह्येकेगु कुतः यायेमाः । व प्यंगू गुण छः— दान, प्रिय-
वचन, अर्थचर्या, समानता । एव प्यंगू गुणयात संप्रह वस्तु अर्थात् मेपिन्त
उपकार वा सम्मान जायेगु वस्तु धका नं छाइ । एव प्यत्त गुण बुद्ध महु
गुबले पतन उवीमछु । व न्ह्यागु ज्याय् नं लफल उवी चाहे व प्रिय-
उवीमा, भिक्षुणी हे उवीमा, गृहस्थी उपासक हे उवीमा अथवा उपासिका
हे व उवीमा । अपि बोधिसत्त्व छः ।

दान

दान घयागु धःके बुगु वस्तु करपिन्त बियेगु वा त्याग यायेगुयात
घाइ । छुं चीजं मेपिन्त बीबले मने वा चित्तो कल्पना वंगु त्याग चेतना-
यात घाइगु छः । बीगु वस्तु अप्रधान उवी अथवा त्याग चेतना बु घायेकेगु
लंपु जक छः । यदि चित्तो स्वार्थ भावना तथा दान बिल घाःसा व दान
घात्थे यागु दान उवी मछु । बोधिसत्त्व धयाम्हेसिनं गुबले नं नां कमाय्
याये धका व कीर्ति प्रशंसा लाभ यायेगु नियतं दान बी मछु । वं छुं
लिपा आशा याइ मछु । आशा थुलि हे जक याइ कि एव दान पुर्थ्यं
गरीव व दुःखी उद्धार उवी मा । परोपकार याये फुह्य बुद्ध उवीमा ।
बोधिसत्त्व गुबले नं जि श्रज्यागु दान याना धका नाय्खि ज्वेकः उवीमछु ।

दान यायेबलेसिगु गुगु त्याग चेतनाया छं बुद्धं कता विज्यात

ध्वं विद्याः याये बहगु व ध्वीके माःगु खं खः । ध्वं खं मध्वीकं बोधिसत्त्व
व बोधिचित्तं ह्यसीके फंमखु । “चेतनाहं भिखवे कम्मं ववामि” अर्थात्
चेतनायात् हे कर्म धया ध्वना भिक्षुपि, धका बुद्धं धया विज्यात् ।

की नेपाःया इतिहासे दु, महासत्त्व धयाह्य बोधिसत्त्व जुजु गुम्हे-
सिनं जंगले बंबले नयपित्याना ध्वंहा धुं गुम्हेस्यां मचातेत दुरु हे त्वंके
मफवा ध्वन, व धुंयात् थःगु ला ध्यना नकल । थन विद्याः याये बहगु
खँला ला ध्यना नकुगु सिक्, ला ध्यना नकेत मतीवोगु चेतनाया खँ
खः । गज्यागु चिरां ला ध्यना ध्वन ध्वी । गज्यागु करुणा चेतना !
गुलिसिनं धया ध्वन पशुयात् ला ध्यना नकेगु नं बोधिसत्त्व गुण ला ?
ध्वं ला बौद्ध धर्मं मखु । थये कल्पना यायेगु अनुचित खः, गलत तर्क खः ।
ध्याय् धाःसा पशुयात् ला ध्यना नकेकुम्हेसिगु चित्तं देश सेवा व दुःखी व
पीडित मनूतेगु लागी वं छु जक यायेमकं । चित्तया खँ खः । निस्वार्थी
त्याग भावनाया खँ खः । थौं भियत्तनाम्य् बौद्ध जनताया स्वतन्त्र संग्रामे
भिक्षुपिसं बलिदान याना ध्वंगु छु ले ? ध्वं जक बोधिचित्तं मखु धायेकु
ला ? ध्वं ला त्याग चेतनाया खँ खः । त्याग चेतना मदेकं देश सेवा व
जनसेवा यायेगु अपुगु खँ मखु । बोधिचित्तं धयागु हे जनसेवा खः ।

जि नेपाःया मेगु छगू दृष्टान्त घटना कने । जि छक सगरमाथा
अञ्चले चाःह्यु वनाबले थज्यागु खँ न्यना गुगु कि धात्थें बोधिसत्त्व चर्चा
बुद्ध मनूया पुरुवार्य । तस्सकं वा बया खुसी बाः बल । मिसा छह्य व
मचा निह्य खुसी ध्वीके हल । मनू छह्यम्यां खुसी बबबवाना अपि स्वम्हं
बचे याना बिल तर थः बचे जुइ मफुत । थन करपिनि सेवा यायेत थःगु
प्राण तक नं त्याग यायेफुगु चेतना गज्यागु ? ध्वं त्याग चेतनायात् हे

बोधचित्त धाइ । कीसं खना च्वना गनं छें मिनल धाःसा अन छह्य निह्य मनूत थःगु ज्यानया माया मतसे दुने मि पुक दुहाँ वना उपकार याना च्वें । थ्व छु त्याग मखुला ? अपिं छु बोधचित्त दुपिं मखुला ?

बोधिसत्व जीवने प्रयोग याना तःगु दान निस्वार्थ दान खः । थ्व दान शब्द न्ह्याह्यसिगु जीवने खेले दु । कीसं बी जक फुसा न्ह्यामहं ह्लाती काय् फु । सर्कासनं माने याका च्वने दै । बी फुह्यसित सकस्यां यइ । अनाथपिण्डक महाजनया थः काय् छह्य थःमहं धयार्थे मदया साप दुःख । ध्यबाया लोभ वयना दो-बदो दाँ बिया तिनि थः काय् थःमहं धयार्थे च्वन । बुद्धं धया बिज्यागु दु छ्येँ थः कलाःयात हे इलेबिले वसः तिसा ध्यबा बी माः । मखुसा थः कलाः हे थःमहं धयार्थे दइ मखु । थ्व खँ सिगालोवाद सूत्रे च्वया तःगु दु ।

बीगु धयागु निथी दु :-

पूजा दान व अनुकम्पा दान ।

थः स्वया पूज्य वर्गपिन्त श्रद्धाचित्त तथा त्याग यायेगु यात पूजा दान धाइ, गथे कि गुलिस्यां भिक्षुपिन्त, गुरुजुपिन्त, व ब्राह्मणवर्गपिन्त दान बी ।

थः स्वया ववय् लाःपिं गरीब व अनाथपिन्त व पशुतेत बियेगु दान अनुकम्पादान धाइ । बोधिसत्व चर्या स्वया यंकेबले आपालं याना अनुकम्पा दान जक यागु खने दु, अथे धयागु गरीब अनाथपिन्त उपकारार्थ त्याग यागु । ख नं खः दान यायेमाः धका बुद्धं कना बिज्यागु हे धनी-गरीब असमानता मदयेकेत व गरीब धाःपिं मदयेका छोयेत खः । दानया अर्थ युक्तं श्वीका मकासे यववसिनं सीधुंका सुख प्राप्त यायेगु

आशां धार्मिक क्षेत्रे जक पूजा दान याना च्वंगु खने दु । खयेत ला दान धयागु न्ह्याथाय् नं भ्यूसां ज्यू । बुद्धयाके छक कौशल बुजु प्रसेनजीतं न्यंगु दु- भन्ते ! दान धयागु सुयात बी ज्यू ?

लिसः बिसे बुद्धं धया विज्यात “युत्थंचित्तं पसीदति तत्थ दातंभ्वं” अर्थात् गन-छित्तः यल, छिगु चित्त मन प्रसन्न जू अन दानं बीगु उत्तम । ख नं खः चित्त भवंधाय् दान बियां पुण्य लाइ मखु । दान धयागु चित्तो निस्वार्थ भाव तथा त्याग याये फुसा छह्य गरीब नं- त्यागी ज्वीफु, दानी ज्वीफु । बुद्धं ला यलिसम्म नं धया विज्यागु दु जा नयागु भूसिला व चिप लः जक नं वां छोयेबले सप्ले खीं कौचात उधार बुइमा धका मती तथा बिल धाःसा वतं पुण्य धाइ । थन परोपकार चित्तया खें खः वस्तुया खें मखु ।

थःके छुं चीज मनुगुल सुयातं छुं बीमफु धका बिस्माद व दुःख ताये माःगु मडु । बुद्धया उपदेश अनुसार शरीरं छुं गुहालि वा उपकार याये फुसा वनं दान खः । उलि नं याये मफुसा खा स्वया मुसुकक छक हिला बिल धाःसा वनं त्याग खः हें । अथे मयासे सुयां जियावीगु खना खा पक्कु चिका ईर्ष्याभाव तथा स्यंकेगु स्वतकि वयाके त्याग चेतना मंत । ज्योपि नुबले नं बोधिसत्त्व ज्वी मखु निर्वाण प्राप्त ययेगु खें ला ताहे पाःनि ।

बोधिचित्तया बारे अध्ययन याना यंकेबले न्ह्यायपुसे च्वंगु खें ला छह्य गरीबमेसिगु चिकिचा धंगु दान नं महान फल वायक जू धया तःगु । थ्व खें थ्वीका बीया लागी बुद्धकालीन बाखें छुपु न्ह्यथने ।

गौतमबुद्ध राजगृहे विज्याना च्वन । छन्हु बुद्ध गाने भिक्षा

बिज्यात । बुद्ध व सारिपुत्र स्वविरपि ध्यानं वना आपालं धयाबे भिक्षा
 बिज्याइगु हे गरीवापि दुथाय् । काप थाइथाय, पोरेतेगु गामे, मनकि
 गरीबत जक यक्व बास याना च्वनी । छाय् धाःसा अमिसं दान धयागु
 बी मसः । त्याग धयागु- याय् मसः । त्याग धयागु छु च्व खं मस्यु ।
 उकिं बुद्ध खना वसपोलया पात्रे छुं नं छुं तया बिल धाःसा अमिगु मने
 त्याग भावना वइ । मन प्रसन्न ज्वी अले पुष्य लाइ ।

राजगृहे अबले छगु गामे तःभागु बरगवसिमा छमा दु । व
 सिमाय् कच्चा बडेजुया ववं यक्व हे फेलेजुया वन । बोलंबो मनूत व
 सिमाक्वे च्वने ज्यू ।

अन गामे कपिलवस्तुं वया च्वीपि गरीवापि कृषक निम्तिपू दु ।
 मिसां थः भातनाप नये धका छुचुं मरि वयेका यंका च्वंबले बुद्ध भिक्षा
 बिज्याना च्वंगु खन । बुद्धयात नमस्कार याना थःगु भाग बुद्धयात दान
 यात । बुद्धं आशिर्वाद बिसें धया बिज्यात थुगु पुष्यया प्रभावं छंगु
 जीवन सुखमय ज्वीमा । निर्वाण प्राप्त यायेत हेतु ज्वीमा । छाय् धाःसा
 व मिसां मने छुं स्वार्थ भाव मतसे थःगु भाग बुद्धयात त्याग यात ।
 चित्त भिन ।

व मय्जुं थः भातया थाय् वना बुद्धनाप लागु व जूगु खें फुकं
 कन । कलाया खें न्यने धुंका व ज्यापु भाबु बुद्धया थाय् वना धाःवन-
 भ्रमण गौतम, छुं मस्युइया जिमि कलायात बाखं कना मूखंयाना ठने याना
 का मखुला ? जि छता खें न्यने मास्तिवो जावा अज्यागु छुचुं मरि दान
 यांना निर्वाण प्राप्त यायेत हेतु ज्वी धका गुकं धयागु ? उलि दानबिया
 खने मकुगु, विश्वास याये मफुगु महानगु सुख प्राप्त ज्वी ?

गौतम बुद्धं व छुचुं मरि दानं व्यूह्य मिसाया भातयत लिसः बी
नहीं प्रश्न न्यना बिज्यातः—

“श्व संसारे आश्रयजनकगु छुं वस्तु खनागु बु ला ?”

वं लिसः बिल— जि श्व जीवने अज्यागु यक्व चीज खना तर
जि खनागु आश्रयगु छता चीज श्वहे गामे च्वंगु बरगदसिमा गुगुकि अति
बिशाल । व सिमाक्वे न्यासःगु वंलगडी तयेज्यु, एनं थाय ल्यं ।

बुद्धं धया बिज्यात— व अपायसकं तःमागु बर सिमाया पुसा
गपायगः ज्वी ले ? दकसिबे चीग जूसा बाजल्हुइगु उगः अपायगः ज्वी माः
कि छेँ अपायगःगु व सिमाया पुसा ज्वीमा ।

व मनुखं धाल— श्रमण गौतम, आश्रयगु खंला व सिमाया पुसा
साप चीग, धात्थे धायमाल धाःसा तू बराबर वा वसोया नं चीगः ।

बुद्धं धया बिज्यात— छं बिश्वास हे याये मफंगु खं कन । अपीग-
चागु पुसां अपायमागु सिमा बुया वइला ? छं मखुगु खं ह्हात । पत्या
मजू ।

व मनुखं धमण्डयाना धाल— छपिनि बिश्वास मजूसां, पत्याः
मवासां चिकिचागु पुसां तःमागु सिमा बुयावोगु, जिगु श्व मिखां हे
खनागु बु ।”

बुद्धं धयाबिज्यात— आमथे खःसा छं गथे अज्यागु चिकिचागःगु
पुसां तःमागु सिमा बुया बल धाल अथे हे तःतःहं गु पुण्य व सुख चिचिधंगु
भिगु ज्यां वया वइगु खः । श्वहे खं जि छिमि कलायात धयागु ख ।
बुद्धं हानं व्याख्या याना धया बिज्यात— चेतना अनुसारं कर्मफल भोग

याये मलीगु खः । सकसिबे तःधंगु खँला निस्वार्थी भावनां दान बीगु खः ।
थये दान बियागु पुण्यं बोधिचित्त उत्पन्न व्ही । छुनुं मरि जूसां विजि
कलानं निस्वार्थ भावं दान याःगु जुया जि प्रशंसा यानागु खः ।

गौतमबुद्ध व बुद्ध भावक भिक्षुपिनि नियम मध्ये छगु खः भिक्षा
पर्व वनेगु । हाकुसे छंगु भिक्षापात्र (गोलुपा) ज्वना भिक्षा वनेगुया क्षय
प्या जायेकेत आहार काः वनेगु जक खखु कि मनूते प्रति करुणा चित्त
तया पवनागुलि गुबले दान बी मनंमिपिनि दान बी सयेकेत व त्याग
चेतना दयेकेत खः । सकसितं दान पारमिता अर्थात् यायेगु अपुषु न्हेपु
बुद्धं पत्तालगे याना बिज्यात । छुं भतिचा भिक्षा दान भ्यूगुलि मने त्याग
भावना दल, भतिचासां पुण्य दत । उकिं खः आपालं धयाथे बुद्ध भिक्षा
बिज्याइ बले गरीबतेगु कुले व गामे भिक्षा बिज्याइ, छायाःसा गरीबवित्तं
त्याग यायेगु धयागु साब थाकु । इमिगु चित्ते त्याग भावना दयेकेत
गरीब तेषाय् जक भिक्षा बिज्याइ । गरीबतेषाय् भिक्षा बाँलाक प्राप्त
मजू । सासागु नं नेगु प्राप्त मजू । छन्हु भिक्षु पिसं बुद्धयाके न्यन- वने
गन तःमिपिं दु अन भिक्षा बिज्यासा मज्यूला ? छाया थज्या थाय् गरीबवित्तं
जक दुषाय् भिक्षा बिज्यानागु ?

बुद्धं धयाबिज्यात- भिक्षुपिं, अपिं मनूत गरीबत खः । छु ले
अमित न्हाबले गरीब याना तयेगुला ? अमितं चित्त शुद्ध याना, त्याग
चेतना दयेका व्यवहार बाँलाका यंकल धासा अपिं न्हाबले दुःखी व
गरीब जुया व्ही मखु । अमित पुण्य यायेगु त्यनावी मा, शिक्षा बीमा ।
अमितं निस्वार्थ त्याग भावना दत धाःसा अमिगु जीवन सुखमय
व्ही ।

बुद्धं निस्वार्थं त्यागया महिमा कना बिज्यासं धयाबिज्यात, अलोभ
 चेतनां दान यानागुलि आध्यात्मिक सन्तोष जक दंगु भखु भौतिक सुख
 सम्पत्ति नं दइगु खः ।

निस्वार्थं दान बियागुलि छु ज्वी, छाया दान बीमागु धाःबले
 गरीबी मदयेकेया लागी खः । बोधिसत्त्वं दान पारमिता पुरेयाना बिज्यागुया
 लक्ष नं ध्व हे खः कि गरीबी मदयेका छोयेत खः । उकि खः न्ह्यागु
 धर्मं नं दानया महत्व क्याना तःगु । गरीबी मदयेकेगु उपाय हे दान खः ।
 तर बौद्ध समाजं ध्व बोधिचित्तया महत्व मस्यू । नां कमाय यायेत व
 भतिचा बिया अपो लाभ यायेत वा सीधुंका लिपाया जन्मे धन लाभ
 यायेत मती तया दान बीगु चलन दु । थज्यागु दानयात बुद्धं उत्तम दान
 छया बिमज्या । अथे दान यानाःगुबले नं बोधिसत्त्व ज्वी मखु ।

गुलि गुलि मनूत थःत ज्याय्खेले मदुगु वस्तुत दान बीपि नं दु ।
 छि छन्हू लैय् वया च्वना । छह्य मनु नं हासाय जाय्क हलुवाबेत तया
 बीबजि काःवा मस्त धका हाला च्वन । छह्यनिह्य मस्त बल एकक स्वया
 ई ! ध्वगिगु हलुवाबेत का धया सुंकवन । मेपिसं नं अथे हे धया वन ।
 सुना नं मका ।

व मनु हलुवाबेत बंजा खः । मियां मफुगु स्यंगु दान बीत सन ।
 थःत भिगु ल्यंका स्यंगु दान बीम्हेसित बुद्ध धर्म अनुसार दान वास अथवा
 दान च्यो धाइ ।

थः गथे नया अथे हे मेपिन्त नं नकीह्य वा बीह्य दान सहाय खः ।
 थः नयेगुसिकं बालाक, साक्क करपिन्त नकीह्य वा बीह्यसित दानपति
 धाइ ।

थन दान कायेगु व बियेगुया अर्थ बांलाक ध्वीके माः । बोधिसत्व व बोधिचित्त धर्म अनुसारं मेपिन्त त्याग चेतना दयेकेमाः जक हासा जुइम्हेस्यां कर पिनिगु, जक कायेगु स्वल धाःसा व मनू भि ज्वी मछ । अज्याहा मनू गुबले नं बोधिसत्व ज्वी मछु । थःम्हं नं त्याग याय् सय्के माः ।

छु ले त्याग याय् सय्के माः धाःगुया अर्थ थःके बुगु वस्तुत कुकं दान ग्यु धाःगु ला ? अथे मछु । थन चित्त शुद्ध यायेगुली महत्त्व बिया तःगु दु ।

छुं चीज बीम्वाक नं त्यागी ज्वी ज्यू । आपासिनं ध्वखें मछू । आपासिया विश्वास छः खने दयेक छुं चीज बीगुयात दान धाइ । तर सुयातं छुं माया मारे याना बी म्वाक, गरीब जुया नं छें, बुं, कला, काय् म्हाय् त्याग याय् म्वाक त्यागी ज्वी फेंगु मार्गं बोधिसत्व धर्म क्यना तःगु दु ।

गुकरथं ले छुं चीज मेपिन्त बीम्वाक त्यागी ज्वीगु ? कीसं छर्थे पारिवारिक जीवने त्यागया चेतना दयेकेगु कुतः यायेमाः, अभ्यास यायेमाः । गथे कि मती तये नु की छर्थे मां-अबु, दाजु किजा, तता केहें सकलें दु । छको निको दाजु किजापिनि गनं भवय बा ससले बने माली । अबले गुलिस्यां कोट हाकुया च्वनी । अथवा म्हाय् मचाया बा भमचाया गा बा पर्सि हाकुया च्वनी । किजां दाजुया कोट छक मन्यंसे फिना बनी अथवा भौमचां माजुया गा कया न्यया बनी । अले दाजु वा माजु कोथाय् वुहां वया स्वइबले कोट बा गा मदइ च्वनी । अले न्यनी, जिगु कोट सुनां काल ? जिगु गा सुनां काल ? दाजुं सी किजां व

कोट फिना ससले वन । माजुं नं सिल, भौमचां व गा न्यया वन । यदि वाजुयाके व माजुयाके त्याग चेतना दु धयागु जूसा इपि तँन्वइ मखु । किजां कोट छक फिनावनां छुज्जी । भौमचां गा छक न्ययावनं छु उबी धयागु मत्ती तथा भचा त्याग चेतना देका सहानुभूति व बया करुणां सुंक च्वनी । अले व बोधिचित्त दुहा ज्वा, धात्थे त्यागी ज्जी । यदि कोके त्याग चेतना मबुसा किजा व भौमचा दुहां वयेबं कोके जुया न्यनी- छं सुयाके न्यना कोट फिना बनागु ? वा गा न्यया बनागु ? अले थुकी निखलसिगुं थःथगु छं छोने लाकेगु स्वत कि मुक्का मुक्की नं ज्जीगु सम्भव दु । अये जुया च्वंगु नं दु । थये कलह जुया च्वंगु छपे त्याग दु धका धाये फेमखु ।

मयेलका थःगु कोट वा पसि पलखया लागी नं त्याग याये मफुल म्वाल । धीछि निघो छुं परिभन (गुहालि बीगु) ला मेविनि लागी त्याग याये फुला ? देश विकासया लागी छन्हु निन्हु जक जूसां भमदान की फुला ? थःगु त्वाले सुयां छे वना पल्लिचिगु जुयास्वन । उखनु सकसिनं फुफुथे चाग्बारा ल्हया वा आय्पा बिया ग्वाहालि बीगु ध्वं नं छह त्याग खः । थोकन्हे शहरे अये चाग्बारा बीगु चलन मंत छाक्कि आय्पां पल्लिचिगु चलन मंत । तर आः नं लं दयेकेथाय्, शतः दयेकेथाय्, स्कूल दयेकेथाय्, सार्वजनिक तुं दयेकेथाय् भमदान याना च्वंगु समाचार छिछि धयाथे अखबार ब्वना च्वंपिसं सिया च्वंगु दु । राष्ट्रया लाम्पी धन त्याग याये मफुसां मन व भम त्याग याये ज्जू । भमदान तं छह महान त्याग खः । महान बोधिसत्व गुण खः । बोधिसत्व ज्जी मास्तिवोपिसं परस्पर सहयोग उपकार याये स्वके माः ।

धुलि नं त्याग याये मफुसा, सुं ध्यक्ति अथवा छुं संस्थायात विदेशं वा थःनु देशं सुनां नं द्रुलंदो, लाखंलाख दां चन्वा बिया हल धाःसा, अनुदान बियाहल धाःसा उलिमिच्छि दां चन्वा बियाहगु वयात खःला, वहै संस्थायात खःला इत्यादि म्वा मकुगु कल्पना याना षड्यंत्र मयायेगु, नुगः क्वाटा क्वाटां ममुंकेगु, थ्व नं त्याग हे खः । छाय् धाःसा करपिनि सहयोगे लयताया च्वनेगु नं छगू बोधिसत्व गुण खः । करपिनि जियावौगु स्वये मफया नुगः मीच्छिका ईर्ष्या याइमेसिके छु हे त्याग चेतना बइ ।

अफ मेगु उदाहरण माल धाःसा थःगु पसले गाः वो मबु, लिक्क च्वंमेसिया पसले ग्राहकत वोदु । गथे याना थःगु पसले नं ग्राहकत अथो दयेके धयागु उपाय विचाः मयासे लिक्क च्वंमेसित गथे याना कोफाय् माल धयागु मती तइहसिके छु त्याग भावना बइ ? अज्यापि बोधिसत्व गुबलें ज्वीमखु ।

मेगु नं उदाहरण माल धाःसा थःगु छेंया लिक्कच्वंगु जग्गा थःत माला च्वन । न्यानाकाय् धालं मबिल । अले लिपा अन मेपिसं छें दनं । जित न्यार्याहं धयां मन्बू आः वयात थना छ्वे माल वा मजिके माल धका कुमती तयेगु नं त्याग भावना मबुगुया चि धायेफु । थन्यागु ज्या यायेगु बोधिचित्त मखु, बोधिसत्व गुण मखु । बोधिसत्वं थज्यागु अहितया ज्या गुबलें याइ मखु ।

दान सुयात वीठ्यू ?

सिद्धार्थ कुमार बुद्ध जुया बिज्यागु तःदं मबुनि । तर वसपोलया कीर्ति प्रशंसा यक्व प्रचार जुया वल । अनुयायीत यक्वं दया वल । वसपोलयात लाभ सत्कार नं ऊं ऊंहे अपो दयावल । सम्मान नं यक्व दया

बल । छद्म निह्य जुजुपि नं बुद्धया शरण बल । अले तीर्थकर (अबौद्ध) ते
 नुगः क्वाटा क्वाटा मुल । अले गथेयाना बुद्धया बवनाम याना थःपियाय्
 लाभ सत्कार बयेके धका कुमंत्रणा यात । आखिरे इमिसं छु प्रचार यात—
 “गौतम बुद्धं बाखं कनीगु हे दान कायेगु सिबे मेगु छुं मखु, वनं थःत व
 बौद्ध भिक्षुपिन्त जक दान व्यु, मेपिन्त बी मते धाइ ।” थ्व कुप्रचारं
 कोशल राज्य छगूलि हलचल मचेयाना बिल । कोशल जुजु प्रसेनजितं
 बिचायात गौतम बुद्धं अथे धाल खेला ? थ्व ध्रम प्रचार निराकरण
 यायेमा धका राज्य छगूलि नाय्खि च्वय्के छ्वया घोषणा याके बिल—
 “दुस्त्वंकेमापि बाहेक मेपि सकल बौद्ध अबौद्ध प्रजागण फलना थाय् मैदाने
 मुं बयेमाः, अन गौतम बुद्ध नं बिज्याइगु बु । घोषणा कथं सकलें मुनेव
 कोशल जुजुं दना गौतम बुद्धयात नमस्कारयाना प्रश्न यात— “भन्ते, दान
 धयागु सुयात बी ज्यू ?”

बुद्धया लिसः खः “यत्थ चित्तं वसीदति तत्थ दातब्बं” अर्थात् गन
 थःगु चित्त प्रसन्न जुल, वयात दान बी ज्यू । थुकिया अर्थ खः छि सुयात
 यल वयात दान बी ज्यू ।

उलि न्ह्यसः लिसः न्यने व बुद्धयात बवनाम याना जूपि निगन्थते
 खा ह्याउसे च्वन । छायाःसा सकसिनं इमिगु खा भ्वय् भ्वय् कना
 मेनंस्वयेथें स्वल ।

निस्वार्थी जुया दान बियागु गुण छु ?

बुद्धज्यीगु इच्छां दान बीपिके सबयेक मगागु गुण बु । व छु गुण ले ?

(१) ह्यापां थ्वीकेमागु संसारया बारे खः । अथे धयागु
 सांसारिक वस्तुइ आशक्त जुया च्वनीगु साधारण मनूतेगु स्वभाव खः ।

दान बियागुलि जिगु धका ज्वना ज्वनागु वस्तुली प्यपुना ज्वनेगु आशक्ति ईमखु । आशक्ति मदयेकेगुया मतलब थ्व मखु कि संसारे दक्क वस्तुया छं मूल्य मदु, ज्याय् खेले मदु । उलि जक खः कि न्ह्यावनें जिगु धका ज्वना ज्वने मज्यू । क्वातुक ज्वना ज्वनीपिसं निस्वार्थी जुया दान बी फे नं मखु अपिं बोधिसत्व नं ज्वी फेमखु ।

(२) निगूगु गुण खः करुणा । निस्वार्थी जुया दान बियागुलि करुणा दया वइ । छं चीज सुयातं बीगु धयागु हे दुःख मदयेकेगु लेंपु ज्वनेगु खः । मेपिन्त उपकार यायेगु धयागु हे जनजीवनया दुःख मदयेका बियेगु खः ।

बुद्धकालीन छगू घटना न्ह्यथने त्यना । गौतम बुद्ध श्रवस्ती जेतवने बिज्याना ज्वंबलेसिगु खं खः । तालाया बज्जते भिक्षुणीत भावना याना ज्वञ्चन । अन लिक्कसं पहलमानत दुगु जुया ज्वन । अमित जुजुं सहायता बिया तःगु दु । अमिसं जुजुया पाखें प्राप्त जूगु ध्यबां जूहिता फुका ज्वन । थये जुया छं ज्वंपिनि नयेत हे धौ धी जुया ज्वन । बारमासे ह्यितीपिं हाला ज्वनिगु भिक्षुणीपिसं ताय् दु । अले बकसिडे थकालिह्य भिक्षुणी पहलमानतय् मिसातेथाय् वना धाः वन- छिमिसं थः भातं कमाय्याना हःगु ध्यबा रक्षा याये मसः ला ? बद्धि कमाइ त्यंका छं छपले मसः ला ? दान धयागु नं याय् सयेकेमाः । अले जकं छिमिगु जीवन भिनी, सुखमय ज्वी ।

भिक्षुणीया खं न्यना पहलमानया कलाःपिसं मती तल घात्थें खः बा व भिक्षुणी नं धाःगु । फीसं बद्धि ध्यबा बजे यात धाःसा नयेत पुनेत नं वइ । इलेबिले गरीबपिन्त दान बी माल धका दान नं बिल । पहल-

मानससें जू हितेगु नं तोतल । अबलेनिसें अमि नयेमखं धयागु मद्दु,
जीवन सुखमय जुल ।

(३) निस्वार्थ दान यान्नाया स्वंगुगु गुण खः बोधिज्ञान लाभ व
परीषकार । बोधिज्ञान प्राप्त जुल धायेवं आपासिया हित ज्वीगु ज्या
ज्वी । निस्वार्थ दानया पुण्य तःधं व पुण्यया शक्ति बःला । थुकथं मेपिन्त
नं त्याग याके फयेकेगु, न्ह्यलं मचाःपिन्त थना बीगु हे बोधिसत्व चर्या
खः । थ्व हे खः करुणाया चि व बोधिसत्वया महिमा ।

की साधारण मनूते खें ह्यायबले छुं चीज मेपिन्त बीगु जक दान
थें ताः । बुद्धया विचार अनुसार दान बीगु धयागु चित्त व चेतसिक
अर्थात् आध्यात्मिक नाप घनिष्ट सम्बन्ध दु । थुकिया मतलब खने दयेक
बियागु वस्तु सिकं बीम्हेस्या मनया भावना हे तःधं । चित्तो त्याग
चेतना दयेमाः ।

भारतं बुद्ध धर्म प्रचार याये धका बोधिराम भिक्षु चीने बिज्यात ।
अबले ल्याङ्ग डाइनस्तिया सम्राट् उ धयाहा जुजुया राज्य खः । व उ
बुद्ध बोधिराम भिक्षुयात धुमधामं स्वागत यात । विहार नं बांलाक
दयेका भोजन नं याकल । भिक्षुणीपिन्त नं सम्मानपूर्वक भोजन याकल ।
छन्हु व जुजुं भिक्षु बोधिरामयाके न्यन- भन्ते ! जि थुलिमछि सम्मान-
पूर्वकं पुण्यकर्म याना जितः गुलि पुण्य लाभ जुल थें छक सीकेमास्ते बल ।

बोधिराम भिक्षुं लिसः बिल-महाराज ! छितः छुं पुण्य
मला । बोधिराम भिक्षुं छु विचाः याना थये धाल ज्वी थ्व थ्वीकेमाः ।
दान धयागु वस्तु प्रमाणं लने मफु । बीम्हेसिगु व्यवहार व चित्तनाप जक
तुलना ज्वी । थ्व खें चीनया सम्राट् उं थ्वीके मफुत कि दान धयागु

दुनेया श्रद्धा व भावनायात धाइ न कि वस्तुयात । दान बीबले करुणा ।
निस्वार्थ भावना माः ।

दान बी धयागु परिश्रम याना दुःखसिया कमाय् याना तयागु
जक बीमाः अले जकं पुण्य लाइ । थःम्हं दुःख मस्यूसे कररिपके कया
बिधागु दानयात बुद्धं धात्थेया दान धया बिमज्याः पुण्य उस्त लाइमखु ।
थ्व खँ भिक्षु बोधिरामं चीनया जुजुयात ब्यूगु लिसःलं स्पष्ट जू ।
बोधिसत्वपिसं गुबले नं कररिपके कया सुं क च्वना दान बीमखु । थःगु
हि चःतिया कमाइ जक दान बी । कीर्ति प्रशंसा व लिपा धन सम्पत्ति
दयेकेगु आशां बोधिसत्वं दान बी मबु ।

धात्थे धाय् माल धाःसा 'दान' या अर्थ सर्वसाधारणं हे याउंक
थूथे च्वंसां त्यागया वास्तविक अर्थ थ्वीके अःपु मजू । दान वा त्यागया
वास्तविक अर्थ थ्वीके अःपु मजू । दान वा त्यागया बाँलाक अर्थ थूसा
थन निस्वार्थ रूपे दान जुया च्वंसा व धात्थे मानव जीवनया शोभा खः,
दुर्गति निवारणया उपाय खः । सुखमय जीवनया स्वाहाने खः ।

थौंया समाज्य लखपतितेगु त्यागयात सकसिनं पत्या याः प्रशंसा
याः । दोलंदो दां फुका यज्ञ आदि याना क्यन धाःसा वथे धर्मात्मा मेपि
सुं मद्दु धाइ तर छह्हा गरीवहासिनं दान पुण्य यासां इमित धर्कात्मा व
त्यागी धाइमखु । इमित स्वर्ग वनी धका सुनानं धायेमफु । तःमिपिन्त
जूसा स्वर्गे वनी नं धाइ । सी धुंका स्वर्गे छोयेत ठेक्का काइपिं नं दु ।
तर गौतम बुद्धया विचार अनुसारं दोलंदो दां खर्च याना त्यागयाःपिनि
स्वया थःथम्हं परिश्रम याना दुःखसिया निगः प्थंगः मुंका त्यागयानाया
फल फन अप्व ।

छन्दुया खं खः, तथागत श्रावस्ती जेतवने विज्याना च्वंगु बखते
सतुल्लपकायिका धयापिं देवतापिं छफोज वया गौतम बुद्धयात नमस्कार
याना छखे लिक्क फेतुत । इपिं मध्ये छह्य देवतां निम्न गाथा ब्वन ।

मच्छरा च पमादा च - एवं दानं नदीयति ।

पुञ्जमाकङ्क मानेन - देय्यं होति विजानताति ॥

अर्थ- कंजूस व प्रमादं याना मनूतसें दान धयागु मब्यू, पुण्यया
भाशा याइपिं ज्ञानी जनपिसं दान बीमाः । मेह्य देवतां नं छपु
याथा ब्वनः-

यस्सेव भीतो न ददाति मच्छरी - तदेवा ददतो भयं ।

जिघच्छा च पिपासा च - यस्स भायति मच्छरी ॥

तमेव बालं फुसति - अस्मि लोके परह्यि च ।

तस्माविनेय्य मच्छेर - दज्जा दानं मलाभिभू,

पुञ्जानि परलोकास्मि - पतिट्ठा होन्ति पाणिनन्ति ॥

अर्थात्- नुगः स्याम्हेसिनं गुगु भयं दान याइमखु वहे मब्यूगुलिं
ददाति व भय न्हाबले दइ च्वनी । नये पित्याइगु वा प्या चाइगु भयं
त्रसित जुया च्वनीह्य कंजूस मूर्खयात सदानं व भय दैच्वनी । उकिं कंजूस
जुइ मब्यू, त्यागी जुइमा । पुण्य धयागु परलोके भरोसा बीगु खः ।

अनं लिपा मेह्य देवतां गाथा ब्वनः-

तेमतेसु नमीयन्ति - पन्थानं व सहावजं,

अप्पस्मि ये पवेच्छन्ति- एस धम्मो सनन्तनो ।

अप्पस्मेके पवेच्छन्ति - बहुनेके नदिच्छरे,

अप्पस्मा दाक्खणा दिप्पा - सहस्सेन सम्भिताति ॥

अर्थात्— गुह्यसिनं ताहाकःगु लेंय वना खनेखले थःके मथंखक
नयेगु सामान बुसा नं नापं थोपिन्त इना बी व सीपिनि बिचे नं मसीह्य
बराबर खः । थ्व पुलांगु धर्म खः ।

हानं मेह्य छह्य देवतां तथागतया न्होने थया न्यन— हे भगवान,
थुमिसं धाःगु मध्ये सुनां धाःगु खं ठीक जू ?

बुद्धं धया बिज्यात, “छिपि सकसिगु खंय् छगू छगू ठीकगु खं दु ।
तर जिगु नं छगू बिचार न्यने ला ? थये धया बिज्याना तथागतं आसा.
जुया बिज्यात—

धम्मचदरे योपि समञ्जकंचरे,
वारचपोसं दवमप्य कस्मि.
सतं सहस्सानं सहस्सयागिनं
कलम्वि नाग्घन्ति तथा विघस्सेति ।

अर्थात्— कष्टमय जीवन (वा कुटि बाना, धाय् लया वा ख्ये
उया याना नं) दुःखसिया कलाः काय्महाय् पालन-पोषण याना नं निवः
प्यंगः वा ह्नि जाकि छम्हु जक ल्यंका नं दान यात धाःसा वं याःगु
अल्पदानया महत्त्व दोलंबो दां फुका भारि नकसां याःगु लखपतिया पुष्य
स्वया नं इःछि दुगं अप्थ दु । अर्थात् थ गरीवह्यसिनं याःगु त्यागया
सच्छिञ्जे छब्ब हे मय्यं व लखपतिया दान ।

अले छह्य देवतां तथागतयाके न्यन—

केनेस पुञ्जो विपुलो महग्गतो
समेन विघ्नस्स न अग्घमेति ?
कथं सहस्सानं सहस्सयागि नं
कलम्वि नाग्घन्ति तथा विघस्सतेति ?

अर्थ— गये जुया दोलंदो दां फुका याःगु महान पुण्य स्वया नं व
गरीबहासिनं याःगु त्याग द्वःछि दुगं तःधं जुइ ? थ्व थुइका कायेमफु ।
गये जुया तमिन्हेसिगु दान गरीबहासिगु दानति सच्छिब्बे छब्ब हे मग्गं,
थ्व खँ स्पष्ट उचीक कना बिज्याहँ ।

तथागतं वयात गाथाद्वारा आज्ञा जुया बिज्यात—

ददन्तिहेके विसमे निविट्टा
जेत्वावधित्वा अथ सोचयित्वा
सा दक्खिणा अस्सुमुखासदण्डा
समेन दिअस्स न अग्घमेति
एवं सहस्सानं सहस्सयागिनं
कलाम्पि नाग्घन्ति तथाविधस्सेतेति ।

अर्थ— गुलि गुलि तःमिपिसं (काय वाक् व मनं) करपिन्त दुःख
बिवा, हिंसा याना, शोषण याना मुंकातःगु धनं दान याइ वा त्याग याइ
अन्ना मिखा ख्वां जाःगु ख्वाः (मेपिनिगु ख्वां ब्यूगु दान), सदण्ड
(दण्डं करपिन्त ख्याना सते याना ब्यूगु दान) व गरीबहासिनं धार्मिकं
बःगु परिधमं याःगु दान ति छत्ति मग्गं । उकि दोलंदो दां फुका त्याग
याःगु पुण्य स्वया नं गरीबहासिगु दान तःधं अर्थात् लक्षपतिया दान
गरीबम्हेसिगुति सच्छिब्बे छब्ब हे मग्गं । (संयुत्तनिकाय)

उकि थये गुलिले लक्षपतिया दान श्रेष्ठ थँ जुया नं व वास्तवे
श्रेष्ठ मज्जुया च्चनेफु । छाया धाःसा व लक्षपति न्हाबलें तुं क च्चञ्चनी,
उकि वयागु दान वास्तवे ज्यामीतयेगु हिचःतिया कमाइ जकं दान वा
त्याग जुइ ।

निस्वार्थं त्यागया महत्त्व यक्वं दु । सुखमय जीवनया भूलस्रोत हे त्याग चेतना खनेदु । तर सुनां गुलि त्याग यात धैंगु थ्व प्रश्न स्वर्यां नं गुह्यास्यां गज्यागु अवस्थाय् त्याग यात धैंगु आघारे वैंगु त्यागया मुल्याङ्कन ज्वीमाः । त्याग परित्याग तराजुइ लनिगु स्वया नं गुणयागु कसी च्वला स्वयेबले आपालं सत्य न्होने दंवा ।

प्रियवचन

बोधिसत्व गुण प्यंगु मध्ये थ्व प्रियवचन निगूगु खः । दानया महत्त्व गुलि दु उलि हे प्रियवचनया महत्त्व ह्य मजू । प्रियवचन मयोपि सु दु ? पशुते नापं प्रियवचन न्यने द्यो । कटु व फोहरगु वचन सुयां न्यने मयो । गुलि गुलिस्यां मानमत्त जुया तःधंछु जुया मेपिन्त अप्रिय ज्वीगु खँ ह्यायेगु बानि दु । गुलि गुलिसिनं थः मां अबुया कोसः थें कयातःगु संस्कार वा बानि जुया अप्रियवचन खँ ह्याये यो । अथे कटु वचन खँ ह्यायेगु बानि जुल धायेवं थः पासापिनि हे मयेया वयेयो । पासां धाइ छंगु अशिष्ट म्हुतु साव मयो । प्रियवचन खँ ह्यायेगु नं छगू पुण्यया फल खः । उकिं बुद्धं धया बिज्यागु दु—“महापुञ्जानाम मनाप कथा होन्ति” अर्थात् महापुण्यवानम्हेसिनं करपिनि यइगु व लय्ताइगु खँ ह्याइ । बोधिसत्व व बुद्धपिसं खँ ह्याइबले नरम व प्रियवचन जक खँ ह्याना बिज्याइ । मेगु धर्म याःपिसं नं धाइ “समणो खलु भो गोतमो कल्याण वाचो, एहि स्वागतवादि सखिलो सम्मोदको अब्भाकुटिको उत्तान मुखो मिहिनपुब्बंगमो पुब्भासि” अर्थात् श्रमण गौतम ह्यायपं हे सिच्चुसे च्वंक प्रियवचन खँ ह्याइह्य खः । थःथाय् वइपिन्त फासं फासं स्वागत दु धका सम्मानपूर्वक अतिथि संस्कार याइह्य खः । न्यःन्यःपिन्त लय्तायेक खँ ह्याय्

सः । करपिनिमयेक कपा ख्यंका स्वयेगु बानि महु । मुसुक्क ह्लिला
मेपिन्त स्वागत याये सः । थःम्हं हे ह्लापां खं ह्लाइहा मिलनसार खः ।

बोधिसत्त्वापि नं प्रियवचन ह्लाइपि खः । थ्व छगू बोधिसत्त्व गुण
खः । प्रियवचन खं ह्लायेगु बानि सकसितं ज्याय् खेले दु । न्हाम्हं मनूत
बसे काये फं । यानागु ज्या सफल उवी । अथे धका म्हुतु जक पिचुका
मने क्वायेगु नियत दुसा थ्व-ला बोधिसत्त्व गुण उवीमखु । अथे जूसा ला
क्वकु क्यना भुजि लायेगु ज्या उवी । आः थन प्रियवचनं खं ह्लानाया
फल थनसं प्राप्त जूगु बोधिसत्त्वया बाखं छपु न्ह्यथने ।

छगू जमानाय् व्यापारीत प्यह्य तापाक खेप याःवने धका वन ।
जंगलं जंगलं वनेमाः । अपि प्यह्य मध्ये छह्य बोधिसत्त्व जुया च्वन । इमि
व्यापार याना लिहां वया च्वंबले जंगले नयेगु फुत । गनं छुं न्यायेगु महु ।
प्यम्हेस्यां खं जुल आः छु यायेगु ? अथे मखु जंगले न्ह्यागुसां नसा माः
वने माल । दकसिबे तःधिकह्य वन । जंगले शिकारी छह्यस्यां शिकार
याना गाडाचा छगुली च्वना वया च्वन । व व्यापारीया लय्ताल नसा
सा चूलात । वं व शिकारीयाथाय् वना धाल- “ए व्याधा ! छंके यक्व
सा दु जितः नं ला छक् हति ।”

व्याधां धाल- ला छक्फुवंवोम्हेस्या म्हुतु स्वरे, नरमं खं ह्लाये
मसः । छन्त क्वे बछि दुगु ला बिया छोये ना ! यंकि धाल । व सुंक
वना पासापिन्त ला बिल जूगु खं कन ।

मेम्ह व्यापारी जि नं वया थाय् वने माल धका वना धाल- “ए
वाधु ! छंके यक्व ला दु, जिमि नयेगु मवया छु याय् छुयाय् जुया च्वन
ला छक् ब्युराय् ।”

ब्याधां मती तल- ह्लाचयाह्म स्वया श्वया वचन बाँला । श्वयात नलु लापाय् छपाय् बी माल धका बिया छोट । व वना पासापित्त ला बी यंकल । पासापिसं धाल- छं नलु लापाय् ज्वना वल । वं जूगु खँ फुकं कन । थुलि खँ न्यना मेह्म नं शिकारीयाथाय् वना धाल- “ए पिता, जिमि नयेगु मदया आपत जुया च्वन । जिमित आम ला छपाय् ब्यूसा साब हे बेस ज्वी ।”

ब्याधां मती तल- श्वं ला जितः बी धका सःतल । बौनं काय्या प्रति गुलि माया याः । काय् धयाह्म बीया नुगःचु खः । का छंगु वचन बाँलागुलि छंत नुगःचु हे बिया छोये धका शिकार याना हःगु नुगःचु बियाछोट ।

श्व खँ न्यना दकसिबे चिकिधिकह्म बोधिसत्वं जि नं वने माल धका वन । वना धाल- “ए पासा ! छं ला थौं यक्व दयेक शिकार याना हल, का मोज का । जितः नं ला छकू ब्युरे, जि नयेगु मदया दुःख जुयाच्वन ।

शिकारीं मती तल- श्वं जितः पासा धाल । पासा धयाह्म थः थितिपिसिकं विश्वासह्म । पासा धयाह्म मदयेक मगा । श्वं गज्यागु प्रियवचन खँ ह्लागु । श्वयात नापं वना माक्को ला बिइमाल धका बोधिसत्वयात नं थःनापं गाडाय् तथा वन । अन श्यन ।

पासापिसं धाल- अहो ! छं ला यक्को दयेक हल नि । अले ब्याधां धाल- छिपि फुकं थन ला ? उ ! व कटुवचन खँ ह्लाइह्म नं थन हे का ! खँ ला छिपिसिकं प्रियवचन खँ ह्लाय् सःगुलि श्वयात जि थन थ्यंक तये ह्या खँ ह्लायेगु धयागु करपनि यइकथं ह्लाय्माः ।

धन बोधिसत्त्वया प्रसंगे 'प्रियवचन' करपिनिगु मन चक्कनिगु खं
ह्मीयेमाःगु खं पिहीं वइच्चन । बोधिसत्त्व ज्वी न्हासा त्याग चेतना दयका
यच्चुसे पिच्चुसे च्वंक खं ह्माय्माः । गुलिस्यां म्हुतु वां खात धायेवं चुपि
स्वीयें छाक्क खं पिहीं वये यो । न्यने वं फंसि थीबले च्वाचुसे च्वये
ह्माय्पयातं जू । अथे जुल धायेवं व मनूया मन भिसां मनूते मयो ।

धन छगू घटना लुमंसि बल- छगू संस्था खोले याइथाय् जित नं
सःतलं । सुसु मनू तय्माली धाल । जिं छह्य मनूया नां सुफाव तथा ।
अले खं पिहीं बल- व मनूजा भिह्य खः तर सभा ज्वीबले खंह्मात कि
त्वाय्थे खंह्माय् यो । शोभित मदयेक हाले यो । उकिं मज्जू । जिं स्पू
व मनू भि, ज्याय् खेले दु । एसां वचन छागुलिं वयात पत्याः मयात,
मयेकल ।

कीं खं ह्माय्बले वचनया शक्ति यक्व दु, मूल्य यक्व दु धका मती
तयेमाः । वचनं आश्रय यानां च्वनापि हितैषी यायेफु खं वचनं हे मिले जूपि
शत्रु नं जुया वयेफु । सुयातं भिं व ज्ञानि यायेफु थें वचनं सुयातं हारां नं
यायेफु । सुं मनू शिक्षित वां अशिक्षित धयागु मनूया खं ह्माइगु पहलं
सीका कायेफु ।

उकिं कीं खं ह्माय्बले बोलि बांलासा फल नं बांलाइ । वचने
बांमलात कि विपाक (नतीजा) बांलाइ मखु । धुकिं सी दु कीं खं
ह्माय्बले होश तथा खं ह्माय्माः, लिशां तथा खं ह्माय्माः । छगू इले
कुइं आज्ञा जुवा विज्याय् ठीक हे जू-

"यीं सी वाचा नेलां कण्णसुखो पैमनीय हव्यममा पीरी बहुजन
कन्ता बहुजनमनाया तथा रुपि वाचं भासिता ।"

कीसं गुणं ह्यं ह्याना च्चत्ता व खं विद्वेषुं ह्यायुं विद्वत्ते
 च्चनीगु. प्रेम बडे ज्जीगु, याकनं तुगले दुहां वनीगु, नाइसे च्चंगु,
 आपासिया यहगु, वचन ज्वीमाः । थ्व बुद्धवचन न्ह्याबले सन्त्र जप
 यायेथे लुमंका तयेमाःगु खं खः ।

प्रियवचन खं ह्यायेत वांछि वां खचं ज्वी मखु. न छं अलाप हे
 ज्वी । जवहित ज्वीगु खं ह्यायेत छति ग्यायसागु व मछाले मागु मदु ।
 तर मनूतसें मयू बोधिसत्व ज्वीगु इच्छा याना च्चनी, निर्वाण प्रार्थना याना
 धर्म याना च्चनी । खं धासा ह्यायपने की दुहां वं थें जागु खं ह्याना
 च्चनी । स्वाः मदुगु खं न्यंका च्चनी । न्यत्ता च्चंपिनि उकुसेमुकुसे च्चना
 ह्यायुं प्वाती मास्तेवो ।

थों कन्हे त्वाः त्वाले, छेंछें कलह पिकया त्वाना च्चनीगुया मूल
 कारण नं प्रियवचन छयला खं ह्याय मसःगुलि खः । मां-अबु नांकया,
 मेमेगु नं.... नांकया छो पूजा यायथे ब्वः बिया च्चनी । थज्यागु बानि
 मदेका छोयेफुसा कीपि याकनं बोधिसत्व ज्वीके ।

बुद्धं ला साइ अपुक बोधिसत्व ज्वीगु उपाय कना बिज्यागु छुः ।
 मन यचुक प्रियवचन खं ह्यायेगु हे अपुगु उपाय खः । छें थः कलाःनाप
 खं ह्यायबले हे प्रियवचन छयलेमाः धका बुद्धं धया बिज्यागु दु ।
 कलाःनाप खं ह्यायबले मुमुक्क ह्लिला खं ह्यायेगुलि यक्व हे जीवने
 प्रीतिप्रय वतारण वइ । अले दम्मति जीवन सफल ज्वी । कलाःयात
 भ्वातिनी भाःपा ए छयाकः, ए ह्यासि, ए च्चार्कि धका सम्बोधन
 यस्येबले मन बाया वनी । मिसाया मती च्चनी जितः करपिनि न्होने
 सख्यासु धाःगु धका । कलाःयात सःतेबले प्रिये, जि योस धका वचन

अथले मफत धाःसा व छ्ये लक्ष्मी बास याइमखुसां भूतप्रेतं थाय् काइ ।
 स्वापु कलह जक जुया च्वनीगु छे सीपिं मखा बास याइ । उकिं ख
 बुद्धं धया बिज्यागु-

“पुरिसस्सहि जातस्स कुठारी जायेते मुखं

यायछिन्दति अत्तानं बालो दुब्भासितं मनं”

अर्थात् कटुवचन खँ ह्लाइम्हेस्या म्हुतुइ न्ह्याबलें पा (सिपालेगु)
 चुपि दया च्वनी । कटुवचनरूपी चुपिं थःगु नं करपिनिगु नं जीवन
 नाश ज्वी ।

वचनं स्यंकीगु अंग प्यंगू वु-

मुसावाद = मखुगु खँ ह्लायेगु (असत्यगु खँ)

पिसुनावाचा = चुक्ली यायेगु (खँ त्वाकःबुकः यायेगु)

फरसावाचा = कटुवचन (फोहरगु नां कया बोबियेगु)

सम्पप्रलाप = ज्याय्खेले मडुगु खँ ह्लायेगु

मेपिन्त ऊंगः लायेगु नियतं मखुगु खँ ह्लायेगु, मिलेजूपिं फायेत
 उखेया खँ थुखे, थुखेया खँ उखे कज्वीगु चुक्ली, करपिनि तुगले स्याइगु
 छाक्क खँ ह्लायेगु कटुवचन व सुयातं ज्याय्खेले मडुगु गफ जक याना
 च्वनेगु थ्व प्यता वचनं ज्वीगु मभिगु खँ कीगु समाजे प्यपुना च्वंगु वु ।

थन विशेषं कटुवचन व प्रियवचन निगू खँ ध्वीके माला च्वंगु वु ।
 प्रियवचन खँ पालन जुल धाःसा च्वे च्वंगु प्यंगू नं बचे ज्वी । मखुसा
 फुकसितं अप्रिय जक ज्वीका च्वने मालो ।

छेछे प्रियवचन खँ ह्लायेगु बानि जुल धाःसा मर्चानिसें बानि
 बांलाना वइ । मां-अबुं गथे खँ ह्लात अथे हे मचाते नं बानी बसे ज्वी

वहे सस्कार परंपरा बसे जुया वनी । थ्व खँ ध्वीका बीया लागी लंकाय्
जूगु घटना प्रस्तुत यायेत्यना ।

लंकाय् छगू गामे न्याद खुद बुह्य मचा छह्य स्कूले भर्ना याय्
यंकल । हेडमाष्टरं मचाया नां छु धका न्यन । मचां लिसः बिल- जिगु
नां राक्षस । छिमि मांया नां छु ले ? जिमि मांया नां नं राक्षस । मचाया
खँ न्यना प्रधानाध्यापक आश्रय चाल ।

अले हेडमाष्टरं अध्ययनयात कि थ्व मचां अथे छाया धाःगु । व
मचाया बौमेस्यां छर्पे सःतिबले राक्षस धका सतिगु जुयाच्चन । मानिसित
नं राक्षस धका सतिगु जुयाच्चन । मचाया मती छु- जिमि बाः नं राक्षस
धका सःता च्वनिगु जुया वयागु नां हे राक्षस धका च्वन । उकिं छर्पे
छर्पे हे व्यवहार बांलाके माः प्रिय वचनं खँह्लायेमाः धाःगु ।

भाः बिचा यायेनु- छुले गुबले नं कटु वचन खँ ह्लायमते धाय्बं,
छर्पे च्वंपिसं ज्या स्यंकल, काय् म्हार्यापि ह्यितः जक वना च्वन धाःसा
ब्वः मब्युसे मां अबुं प्रिय वचन खँह्लाना नका च्वनेगु ठीक ज्वी ला ?
अथे ठीक मजू । थ्व व्यावहारिक ज्वीमखु । कीसं थ्वनं बिचाः यायेमाः कि
छकनिक छाया कटु वचन खँ ह्लाय्माःगु अथवा मां अबुं छाया ब्वोबिइका
च्वने माल । छाया छाक्क खँ ह्लात । कारण मदयेकं अथे खँ पिहां वइमखु ।
काय् म्हार्यापि लुच्चा जुल धाय्बं मां अबु छुच्चा जुया बोबिइ माली ।

छुले बुद्धं गुबले नं कटु वचन खँ ह्लाना बिमञ्ज्याला ? भगवान
बुद्ध चातुमा धयागु नगरया अँया बने च्वना बिज्यात । अबले सारिपुत्र
व मोगल्लायन निह्यं गामात न्यासःह्य भिक्षुयाना बुद्धया दशनं याके
धका च्वना हल । अपि चातुमाया अँया बने थ्यन । नकतिनि भिक्षु जुया

बोधि जुया तथे खं ह्यायमा, गथे च्वनेमाः, चीसकं खं ह्यायमा धयागु
 मस्यु । जि थन च्वनेगु, जिमि पासा थन च्वनीगु धका थाम् नासा लासा
 साया ततःसकं हासा च्वन । बुद्धं अमित सःता छिपि न्यालाय् थाय् पोरेत
 ह्मने थं छु हासा च्वनागु, छिपि थन च्वते दैमखु पिहाहुं धका मितना
 छेत । सरिपुत्र व भोगल्लायन निह्यं भिक्षुपि वरना पिहावत । त्रिभुपिसं
 खं थ्वीका काल कीपि ततःसकं असभ्य तालं हासा च्वनागुलि, व्यवहार
 ब्रांसलागुलि कीत बुद्धं मितना हल । आ कीगु व्यवहार ब्रांलाके माल
 धका आसा ब्रांलाका यंकल । (चातुसा सूत्र)

थ्व सूत्र अनुसारं आसा ब्रांसलापिन्त गुबलें गुबलें छान्क खं ह्याय
 मालिगु अवस्था वो धयागु सीडु । उकि प्रियवचन खं ह्याय् माः धका
 न्यायासं अये ज्या मस्यु । अये जूगुलि याना खः सां अहुं काय् स्थायापिन्त
 त्वो बिइगु । थ्व खं व्यवहारे जुया च्वंगु जुया थन न्यायतागु खः ।

गुबलें गुबलें कटु वचन प्रयोक्त यान्तागुलि ममिनेत्थ्यांमि मिना बो,
 जीवन ठीक जुया वो । थ्व खं सुइका बिइया लागी बर्माया घटतत्सक
 कसं छु न्यायनेसु पार्याछ जूथें ताः ।

बर्माय व्याहा याये धुनेवं ससले च्वनेगु चलन दु धामेगु सिक्कं
 मिसां मिजं व्याहा याना यंकेगु चलन धामेगु मिले जूबें च्वं । कीषाय् सा
 “घर ज्वाहें” धका हेला याइ ।

छह्य भाजु व्याहा याना ससले च्वन । व साब परिभमी व
 ज्ञानि । अन थया ससःकिजा छह्य दु ज्याखुं, सत्संगत ब्रांसलाह्य । मिहांमिहं
 जक ज्वाहें मखु ध्यवा नं न्याक्को दुसां मगाह्य जुया बल । ह्याः ताहाक
 नं जुया बल । छयें सां-बौ व ज्ञतां ब्रः बीगु जुया च्वन । जिजा ब्राहुह्यं

नं थज्यामेसित छ्द्ये तया तये मज्यू पितना छोये माः धका सुफ्राव जक
 ब्यूगु मखु थ्व छ्द्ये छ् चवने लायक मजू, पिहाहुँ धका ससःकिजायात
 धाल । माँ बौ नं ब्वबिलं नुगःले मस्याकु, तर जिजादाजुं पिहाहुँ धाबले
 वया नुगले चुपिसूगु सिकं स्याक्क नुगले घाः जुल । जिमिथाय् छ्द्ये
 च्वना नं जिमि जिजादाजुं जित पिहाहुँ धाल । जितः गपाय्सकं हिपे
 याःगु ! जि आः थ्व छ्द्ये मच्चंसे छ्थाय् वना ज्या याना तःमि
 जुया थन हे वया इमिगु ह्नाय् तोथुले मानि धयागु मती तया सुत्त
 पिहाँ वन ।

छ्थाय् तापाक छ्हा साहु महाजनया थाय् ज्या याःवन । ज्याय्
 साब कुतः याना ध्यान बिल । साहु नं धाधागु ज्या याना त्रिल । क्यबया
 ज्या नं बाँलाक याना बिल । साहु साब खुशी जुल । अन च्वना च्वच्चं
 अन लिक्कसं च्वंहा साहुया म्हाय् नापं प्रेम जुल । थुखे साहुया नं थ्वयात
 ब्याहा याना बियेमाल धका मती तगा च्वन । वया योहा नाप हे ब्याहा
 यायेगु कोजित ।

तर ब्याहा याये न्ह्यो वं थः श्रीमती ज्वीमेसित स्वंगू कबुल
 याकल । व छु कबुल ले ?

- (१) बाँबाँलागु वसः खनेवं अज्यागु वसः माल धका पिरे यायेमते ।
- (२) फिव यायेगु बानि यायेमते ।
- (३) चञ्चलता क्यना न्यासिचाया ज्वीमते ।

मिसां कबुल स्वीकार यात । मिसां नं धाल— जिनं कबुल याके
 मानि । जित कबुल याकुगु स्वंगू व साक्क नये मधायेगु थ्व प्यंगू छनं पालन
 यायेमाः अले जक जिनं व कबुल पालन याये । निह्यं राजी जुल ।

ब्याहा याःबले करपिके न्येकया तिसां तियेगु बर्पन नं तोता छोट ।
बर्माया चलन छः ब्याहा ज्वीथाय् मनूत वना ध्यबा पवनेगु, मबिल कि
अप्पां कयेकेगु । ध्व नं समजे याका मवयेका बिल ।

ब्याहा यासेंनिसें बाँलाक मेहनत याना ज्या याना तःमि जुल ।
अले बाँलाह्य श्रीमती ध्वना जिजादाजु नाप लाः वन । नाप लाना जिजा
दाजुयात धन्यवाद बिल कि दाइनं नुगले स्याक्क पिहांहुँ धका ध्वःमव्यूगु
जूसा जि छुं ज्वीह्य । आ जिगु जीवन भिन । ध्व बाखेनं सीदु गुबलें
गुबलें कट्टु वचन प्रयोग यानागुलि मस्यं बरु फन भिनावो ।

तर व्यवहारे प्रिय वचन ह्वायेगु हे उपो बाँला जू, ज्या सफल
जू, आपासिया यो ।

अर्थ चर्या

बोधिसत्त्वं वा सम्बोधि प्राप्त यायेगु इच्छा बुद्धेसिनं स्वंगू चर्या
पुरेयायेमाःगु खँ हु ।

- १) लोकार्थ चर्या = जनकल्याण कार्य
- २) ज्ञातयर्थ चर्या = थःथिति कल्याण कार्य
- ३) बुद्धार्थ चर्या = बुद्धिचर्या वा बुद्ध ज्वीगु चर्या

जनकल्याण चर्याय् हे थःथिति नं बुद्ध्याः धाःसां ज्यू । अर्थ चर्या
घयागु हित चर्या वा जनकल्याणकारी ज्या छः । दकसिवे ह्वापां हितचर्या
घयागु ला सुं पासा वा मनू मखुथाय् लाना स्यना वनीयें खंसा वयात
समजे याकेमाः कि छं मखुथाय् पला तल, छं सत्संग याना खर्पि मभि
धका इत्यादि भिगु सुफाव बीगु हितचर्या छः ।

मेगु दुःखं पीडित वा शोषितवर्गयात उपकार यायेगु नं हितचर्या
खः ।

हितचर्या ध्वीका कायेत बर्माया बोधिसत्वया बाखं छपु न्ह्यनेगु
बाला ताः ।

छगू समयस बर्माय् निह्य दाजु किजा दु । मां-बौ मन्त । दाजु-
म्हेसिनं किजायात ब्याहा याना बिल । छथाय् तापाक छें छखा न्याना
ज्या नं बूलाका बिल । मोटर नं न्याना बिल । थुपि साब तःमिपि खः ।
किजायात छखे तयेधुंका दाजुम्हेस्या व्यापार स्यन । बुह्हा नं जुया बल ।
ज्या नं थाय् मफया बल । दाजुम्हेस्या किजा लुमंसि बल । किजाया छु
जुया च्वनर्थे । जि नं किजायाथाय् च्वं वनेमाल धका वन ।

म्हाय्चाम्हेसिनं खना छें वना तःबा बल धका थः बोयात कं
वन । किजाम्हेस्या कया स्यात । जिमि दाजुया व्यापार स्यन धाःगु आ
जियाय् हे च्वंवेगु मखा ज्बी । थन जा तये मखु । दाजुयात मतयेगु
जुक्ति यात ।

दाजुह्य किजाया छें ध्यन, तर किजां छक ह्विला खें ह्याःगु
मखु । फेतु धका नं छक धाःगु मखु ।

दाजुम्हेस्यां धाल- किजा, छगू खें धाये धका बया । जि ह्यापा खें
धनी मखुत । बः नं मलाय् धुंकल । बुह्हा नं बुल । आ जि छंथाय् हे
च्वने का मज्यू ला ?

किजाम्हेस्यां धाल- दाइनं सि हे स्पू जि लिमला धका । छंतं
बिषाः याना च्वनेगु फुसंत महु । माःसा ना ध्व न्याकां बां धका बिया
दाजुयात हुं धाल ।

दाजुम्हेस्या साब दुःख जुल । अहो ! ध्यबा दुसा थःथिति जक दु खनि, मखुसा सुं मवु । किजां हे वास्ता मतल । किजाम्हेसित छंगु न्यार्का वां माःगु मवु, जि वनेत्यना धया पिहीं वन ।

बिचरा याकचा भुनुभुनु हाला लंय सरासर वना च्वन । निभा सिक्क थिना च्वन । अबले किजाह्य मोटरे च्वना दाजुया म्हे थोथे च्वक म्वाय् म्वाय् हनं न्यायेका वन । दाजुम्हेस्यां किजा मोटरे वना च्वंगु खन । थःम्हं हे न्याना बियागु मोटर । अहो ! किजां मोटरे छक च्वं धका मघासे पवीं पिकया वन । ससारया चाल थ्व हे मखा !

बुह्हा साब थिना च्वंगु निभाले वनाच्चन । लंय ज्यापुदाजु छह्य बयलगाडी च्वना वनाच्चन । व ज्यापुदाजु न्यन-“तःबा गन काय् स्थनागु ?”

“खः जि फलनागु गामे वनेत्यना ।”

“एसा जिनं उखे हे पाले वनेगु खः, थुकी च्वना वनेका मज्यूला?”

“म्वाल जि बिस्तार वनेका ।”

“छाय् म्वाःसां म्वाःसां थपाय्सकं तांनोबले न्यासि वना दुःख सिधेगु ?” कासं धका माया याना गाडिवालां घासॅलि सुं क च्वंदन ।

बुह्हा न्यन- छं जितः ह्यस्यू ला ? छाय् जितः करुणा तया थ्व गाडी तयागु ?

गाडीवालां धाल- जि छित ह्यमस्यू । जि स्कूले आखः भ्वंवना-बले मास्टरं बोधिसत्वया बारे खं कंगु दु - करपिन्त उपकार याइह्य निस्वार्थीह्य व त्याग यायेफुह्य बोधिसत्व ज्वो फु । विशेषं अशरण बुह्हा बुह्हीतेत उपकार याना गुहालि बियेमाः । थ्व हे खं लुमंका छि खना माया वना जक छित थ्व गाडी तयागु खः । नेगु छुं स्वार्थ भावना मवु ।

बुढ़ां धाल- साधु ! साधु ! ! गज्यागु करणा । बोधिसत्व
धयान्हेसिके करणा बु खनि । ध्य ज्यापु नं बोधिसत्व हे खः का । जिमि
किजां स्वः जित गज्यागु व्यवहार याःगु । जिमि किजायाके बोधिचित्त
धयागु भ्या भतिचा हे मडु ।

निम्हं छयाय् गामे ध्यन । निभा बी धुं कल । ध्युं ध्युं धया वल ।
बाय् चवनेगु थाय् माला चवन गन कि नयेगु नं प्रबन्ध ज्वी ।

अन बाय् चवनाथाय् मिसाहा मुख्यहा जुया चवन । गाडी चवना
बोहा ज्यापुं धाल- मामजु, ध्व तःबायात बांलाक नकेमाः । कन्हे सुये
फलानाथाय् वनीगु गाडा छगु माला छोया म्यु । माःगु खच जि बिया
थके । जि ह्यापनं मेथाय् वनेगु ।

मिसां धाल- ज्यु धन्दा काय्म्बा जि मागु फुकं याना बी । वेक
छह्यसिगु नयागु ध्यबा म्वाल । जिहा पाहां जुल । गाडीवालां जय ज्वीमा
धया धन्यवाद बिया वन ।

ब मिसां बुहायात साब माने याना कन्हेखुनु सुये गाडा छगु
माला उकी तथा छोया बिल । सरासर बना च्वंबले छयाय् गांछा छगु
खन । बुहा थन मनु छहा नाप लायेगु ज्या बु धका कुहां वन । तर ब
गामे वनेगु चिकिचा धगु खुसिचा पारं याना वनेत पंयागु भ्वाथःगु तां
वने माःगु जुपा चवन । बुहा ग्याग्यां बना च्वंगु ला पं तोधुला बुहा कुतुं
वन । अन लिक्कसं स्कूल छगु बु । अन च्वंह्य मास्टरनि छह्यस्यां खना
गुहालि-गुहालि हाला अन बना बुहायात बचे याना थःगु छं यंकल ।
बुहा बेहोश जुया च्वंह्य पलख लिपा होश दया वल । मिखा कना छ्वा
खेरं स्वःबले अन थन धाय् मफत । सुं ह्यस्यूपिं मडु । जि थन गथे लाः

वल धका न्यंबले मास्टरनि नं जूगु खँ फुक्कें कन । थुलि खँ न्यनेवं बुह्रां
मिखां खोबि त्रयेका धाल- अहो मास्टर साहेबनीनं तःधंगु करुणा तल ।
घात्थें बोधिसत्व ज्वीफेमा धका आशीर्वाद बिल । मिसां माःगुतक
सेवा यात ।

बुह्रां छगू लाख दां भ्वाथःगु कापते प्वः चिना ज्वना वोगु दु ।
मास्टरनियात सःता धाल- थ्व प्वः छप्वः बिचायानाति न्हें धया बिल ।

अनं लिपा बुह्रा निन्हु स्वन्हु तन । बुह्रां थानाय् वना छु घाः
वन-“फलनाह्य मास्टरनियाथाय् जिगु छगू लाख दां दु । उकी मध्ये
फलानाथाय् च्वंह्य बयलगाडी बुह्य ज्यापुयात कि न्यादो बियेगु । फलना-
थाय् जि बाय् च्वना वयागु पसले च्वंह्य मिसायात कि न्यादो बियेगु ।
जितः थन गामे तक गाडी तवा बिचाः याना हःह्य गाडीवालायात
किन्यादो बियेगु । बाकि फुकं ध्यबा बियातयाह्य मास्टरनीयात पावे
ज्वीमाः थ्व जिगु इच्छा पुरे याना बीमाल ।”

पुलिसतसें मास्टरनियात सतः वन । व मास्टरनि साप ग्यात ।
पुलिसतेसं न्यन- बुह्रा त्रमस्यां भ्वाथःगु कापते चिना तःगु प्वः छप्वः
बियातःगु दु मखुला ? वनं ज्वं थानाय् नु धाल ।

मास्टरनिया साप चिन्ता जुल । उखुनु हे बुह्रां धाःगु खः जित
वन छें तथा तल । जि खुं बा लुच्चाह्य जूसा छु यायेगु ? जि वयात
धया जि मखानिसें बौ मडु । छ खना बौ लुमंसे वल । कर्तव्य समझे जुया
छंत फुगु सेवा याय धुन । स्याना थकुसां छुं मडु धया । आ जित छु
ज्वीन खें मती तथा ग्याग्यां थानाय् वन । अन बुह्रा खँ बले ह्य
व्वाना वल ।

थानाय च्वंपिसं बुह्हाया इच्छा कथं फुक खं कन । खं जक न्यने
धुनेवं मास्टरनि नकं छकलं स्वर्गे ध्यन । बुह्हा नं मास्टरनिया छं च्वन ।
मास्टरनिया थोहा वहे स्कूलया मास्टर नाप ब्याहा जुल । जीवन
सुखमय जुल ।

ध्व बाउने बोधिसत्वपिसं याःगु हित चर्याया अं साप बांला जू ।
अथे कीसं नं याये फुसा कीपिं नं बोधिसत्व ज्वीफु । बोधिसत्व धयाह्यसिनं
निस्वार्थी जुया परोपकार याइ ।

समानता

समानात्मभाव धयागु सुयातं भेदभाव मयासे थः समान व्यवहार
यायेगु । समान व्यवहार मयोपिं सु जक दे । पशुते नापं यो समानता
व्यवहार । लहिना तथाह्य खिचा की नापं च्वं वये मास्ति वो । तःतःहं पिं
नापं च्वनेगु व नापं नयेगु इच्छा याइपिन्त थः नाप तथा नका संग्रह
यायेगु हे समानता खः । समाज सेवक जनप्रिय नेता ज्वीपिसं, अथे हे
व्यवहार याना मनूत ह्हाती काइ, जनतां येका च्वनी ।

ध्व समानता व्यवहार सकस्यां यो, साप बांलार्थे व्यवहारे छपलेत
अःपु मजू । खः समान खनेमाः तर ज्या याइपिन्त नं मयाइपिन्त नं,
भिमेसित नं मभिमेसित नं उत्ति खना व्यवहार यायेगु मिले ज्वी मखु ।
छखा छं छन्हेसा प्यह्य काय् दु । निह्य ज्याखुं त । निह्य मनंखना मेहनत
याना कमाय् याइपिं । मां अबुं प्यह्यं कार्यापिं खः धका उत्तिखना नका
त्वंका वस पुंका तल धाःसा व छ्ये छुज्वी ले? सन्तोष व एकता वइला?
जि स्वयेबले दुःखसिया कमाय् याना च्वंपिनि मने सुख वइ मखु । खजा

थन बोधिसत्वया प्रसंगे खँ पिहाँ वइच्चंगु खः । निहं भिपि बोधिसत्व
जूसाला ल्वापु व असन्तोष ज्वीमखु ला ? तर जातक बाखने बोधिसत्व
चरित्र स्वया यंकेबले अन्याय याइपिन्त समानता क्यंगु खनेमडु ।
उदाहरणया लागी जातक बाखं छु न्हायने ।

कूटवाणिज जातक

ह्लापाः ह्लापा वाराणसी देशे ब्रह्मदत्त जुजु राज्य यानाच्चंगु
बखते बोधिसत्व छह्म बंजाया कुले जन्म जुल । वयात पण्डित धका नां
तल । तःधक जुसॅलि पासा छह्मनाप बछि बछि याना व्यापार याःवन ।
व पासाया नां अति पण्डित ।

ईपिं निहसिनं व्यापार याना वये धुंका ध्यबा भाग तल । अति
पण्डित पासा “जितः निगू भाग माः” धका धाल । पण्डित नाम्हेसित छगू
जक भाग तल ।

पण्डितं धाल— की निहस्यया ह्लापां खँ जूबले बछि बछि याये
धयागु मखुला ?

“ख जा खः, तर छ जुल ‘पण्डित’, जि जुल ‘अति पण्डित’ ।
निगः आखः अपो जिगु नामे दु । अकिं जितः निगू भाग माः ।”

थये हा हां निहस्यया ध्यबा इना कायेगु बारे ल्वापु जुल । अति
पण्डितं मती तल कि थ्वयात छले यायेमाल । थुलि मती तया अति
पण्डितं थः अबुहसित छथाय् भ्वाभःगु सिमाय् तया थये खँ स्यन—

अबुजु, जिपिं निह थ्व सिमा क्वे वया पूजा याःवये । अले जिपिं
निहस्यया ध्यबा इना कायेगुबारे ल्वापु जुया च्वन । सुयात निगू भाग माः

धका न्यने । वाः नं सिमा कुने अति पण्डितयात निगू भाग माः का,
पण्डितयात छगू भाग जक दःसा गाः धयादिसं ।

अबुहसित थुलि छं स्यना अति पण्डित, पण्डित पासायाथाय वना
थये धालः-

“हे पासा, यदि छं जिगु खँय विश्वास मज्जसा, नु फलानाथाय
वना अन सिमाय च्वांहा वृक्ष देवतायाके न्यने । वं फीगु ल्वापु निर्णय
याना बी ।”

थुलि धया पण्डितयात वना अति पण्डित व सिमा दुथाय वन ।
अन ध्यनेवं सिमाय पूजा आदि याना यस्वया थये बित्ति यात-

“हे वृक्षदेव, छलपोल सत्यवान खः जिपि निहसिया ध्यबा इना
कायेगुबारे ल्वापु जुल । थुकिया निर्णय छलपोलं यानाबिज्याय माल ।”

सिमाय सुला च्वांहा अति पण्डितया अबुं सः हीका थये धाल-

“अति पण्डितयात निगू भाग त्र पण्डितयात छगू भाग बी योग्य ।
ध्वला अथे स्पष्ट जू नि ।”

ध्व निर्णय छना पण्डित बोधिसत्त्व, “ध्व सिमाय देवता दुगु
खःला मखुला परीक्षा यानास्वय माल ” धका सु छदों हया सिमा छुचा-
खेरं मिच्याका बिल ।

सिमा मिनल । अतिपण्डितया अबु वाथा वाथा कन । सिमाय
सुलाच्यंहा बुढा ग्वानागिना मि नयाच्यंहा सिमाया छतं पिहां वया
निम्न सिल वन-

साधु खो पण्डितो नाम न त्वेव अतिपण्डितो
अतिपण्डितेन पुत्तेन मनहिा उपकलितो

पण्डित हे भि । अतिपण्डित मींभ । थ्व अतिपण्डितह्य पुत्रं याना
भतिचांछि जित भष्म मयागु का । (जातक माला भाग २)

थ्व जातक बाखने “पण्डितधाह्य बोधिसत्व खःसा नं पासायागु
वेइमाने सह मया । जि बोधिसत्व खः वं निगू भाग कालं छुज्वी, व
छह्य पासा खः धका मती मतः । अथे मती तःगु जूसा अव्यवहारिक ज्वी ।

थोकन्हे समानताया खँ साप चर्चा जुया चवं । बौद्ध धर्मया
विशेषता हे समभाव खनेगु धयाच्वंपिं दु । तर बौद्ध दृष्टिकोणं तह्लं मेसिनं
जक सम्बन्धनेगु क्वेच्वंपिसं सम मखनेगु मिले मजू । क्वेच्वंगु जातिया च्वे
थाहां वने मास्तिबो, तर थः स्वया क्वेच्वंपिन्त थकाय् मयो ।

जित छक थी मत्योपिसं अथे धयागु लः चलेमजूपिसं (तर बुद्ध
चलेजूपिं) भोजनया लागी निमन्त्रणा याः बल । ठीक जू जि निमन्त्रण बये
जा हे थुया व्यु जि नया बी । बौद्ध धर्म जातपात माने मया । तर छगू
कबुल दु— छिमिसं नं छिपिस्वया क्वह्यं पिं पोरेतसं थुयाभ्युगु जा नयेमाः ।
अथे धयाबले ईपिं मानेमजू । अथेजूसो जिनं भोजन बयेमखु धया ।

अथे थः जक च्वे थाहां वनेगु तह्लं पिं नाप च्वनेगु इच्छा, थः
स्वया क्वेच्वंपिन्त थमकाय्गु समभाव मखु ।

बुद्ध धर्म मां अबु, गुरु व पवित्र मन तथा ज्या याइपिन्त विशेषं
मान व दर्जा तः । सकलें उर्थे भाःमप्यु ।

अंगुस्तरनिकाय अर्थकया मनोरथ पूरणिस समानताया बारे धया-
तःयु थन उद्धृत याये तेना—

“समानसताति समान सुख दुक्ख भावो, एकच्चोहि दानादिसु
एकम्पि न पञ्चासिसति, एकासने निसउजं, एक पल्लंके सयनं, एकतो

भोजनन्ति एवं समान सुख दुःखं पञ्चासिंसति सो सचे गहट्टस्स जातिया पब्बजितस्स सीलेन सदिसो होति तस्सायं समानत्तता कातब्बा ।”

अर्थात्— समानात्मता धयागु समान दुःख दया च्वनीगु अथवा सुख दुःखे समान खनेगु । गुंलि गुंलिसिनं दान आदि छुं आशा याइमखु, केवल नापं च्वनेगु, नापं छनेगु, नापं च्वना नयेगु, थज्यागु सुख दुःखे समानता दयेका च्वनेगु चाहे व गृहस्थ हे थजु यदि प्रव्रजित भिक्षु समान शीलवान व चरित्रवान जुल धाःसा व गृहस्थ जूसा नं वयात प्रव्रजित समान व्यवहार यायेमाः धयागु अर्थ खः ।

थन उल्लेख जूगु समानता खँ स्वयेबले थौं कन्हे गुलिसिनं मती तथा च्वंथे बुद्धं कना बिज्यागु समानता नाप अर्थ पाःगु खनेदु ।

यगु थजु थन उल्लेख जुयाच्वंगु प्यंगू संग्रह वस्तु गुगु बोधिसत्व गुण फीके दत्त धाःसा न्ह्याथाय् वंसां सम्मानपूर्वकं च्वने दइ । जुजुपाकेनं थ्व प्यता गुण दत्त धाःसा जनप्रिय जुया च्वने दइ ।

अंगुत्तर निकायस धयातःगु दु—

दानं च पेय्यवज्जं च अत्थचरिया च या इध,
समानत्तता च धम्मेसु — तत्थ तत्थ यथारहं,
एते खो संगहा लोके — रथस्साणिव यावतो ।

दान, प्रियवचन, हितचर्या, समानात्मता थ्व प्यता गुण धर्ममध्ये अवस्थानुसार मनूतेत संग्रह याना च्वनेफत धाःसा त्तिंत्तिं ब्वांयवना च्वंगु मोटर बल्लाना च्वंगु पेजकिलार्थे समाज क्वातुया च्वनी ।

एते च संगहानास्सु — न माता पुत्तकारणा
लभेथमानं पूजं च — पिता वा पुत्तकारणा

गुणु छँ श्व प्यता गुण धर्म दइमखु व छँ मां-बौपिन्त कायपिनि पाखँ अथवा कायम्हायपिन्त मांभौपिनिपाखँ सम्मान व गौरव प्राप्त ज्जीमखु ।

यस्माच्च संगहा एते - समवेकञ्चन्ति पण्डिता

तस्मा महत्संपप्पोति - पसंसा च भवन्ति ते ।

विद्वान धाःपिसं श्व प्यंगू संग्रह वस्तु गुण धर्म छयलाच्यन धाःसा थुकिं याना महापुरुष (बोधिसत्त्व) उदी अपि प्रशंसाया पात्र ज्जी ।

(अंगुत्तरनिकाय)

बोधिचित्त बुद्ध्य ध्यक्तियाके मैत्री, करुणा, मुदिता व उपेक्षा श्व प्यता गुण धर्म दे ।

“मैत्री” (मेत्ता) या अर्थ खः मित्रता । अथवा द्वेष भावं तापाना च्चनेगु । “करुणा” या अर्थ खः दसा व सहानुभूति । “मुदिता” या मतलब खः मेमिनि भिना जियावःगु स्वया लयताया च्चनेगु । ईर्ष्या व कयकुं मन मज्जीका च्चनेगु नं मुदिता हे खः । “उपेक्षा” या ज्या खः सुखय नं बुखय नं समान दृष्टि तया च्चनेगु । मध्यस्थतापूर्वकं ज्या यानाच्चनेगु । थःगु आचरणय ध्यान तया च्चनेगु नं खः धायेफु ।

ख जा श्व प्यता गुण छद्द हे मनूयाके छगू हे अवस्थाय देमखु । गुलि गुलि अरहन्तपिके जक खनेदु तर पालि साहित्य अनुसार मां-बौपिके थः मच्चाखाचा प्रति श्व प्यता गुण धर्म व्यावहारिक रूपं खनेदु ।

छगू छँ विचारणीय जू । मैत्रीया अर्थ खः सकलनाप मित्रता वयेका च्चनेगु, तर शत्रुनाप गुकथं मैत्री वा मित्रता वयेका च्चने फं ? शत्रु व शोषकया प्रति पीडित व शोषितपिनिपाखँ गुकथं मैत्री व करुणाया

व्यवहार ज्वी ? अब खैय् स्तुतुं ला घाइ कि मैत्री धायेमाः व्यवहारं मैत्री ज्वी फेमखु । पिने जक मैत्री ज्वी दुनें ज्वी फेमखु उकि हे खै मैत्री, कदधानार्थ उयेसा धायेमाः वकां धवा तःगु ।

“मुदिता” मेपिनि उन्नति व हित जुयावोगु खना लयताया चवनेगु हे मुदिता खः । नुगः ब्रह्माववाटां स्त्रीका ईर्ष्या व डाह याना स्पेकेगु स्वसाः ग्वयेगु मुदिता गुबले ज्वीमखु । नुगः चक्कका चवनेगु हे मुदिता खः । धुकिया मतलब थ्व गुबले हे ज्वी मखु कि छह्य शोषकं गरीबतेत बलं ज्या कया, दुःखबिया चवंसा नं गरीब शोषित जनता लयताया सन्तोष जुया चवनेगु । अन्याय व अत्याचार स्वया लयताया चवनेगु मुदिता मखु ।

यदि सुनानं जनजीवन व देश भिकेत भिभिगु ज्या यात धाःसा, स्कूल दयेकल धाःसा, नदी पार ज्वीगु ता दयेकल धाःसा, अस्पताल दयेकल धाःसा, स्वयं मेहनत याना धनी जुल धाःसा थज्याथाय् लयताय्माः । अले बोधिचित्तनाप नापं बोधिसत्व नं ज्वीकं ।

आ थन बोधिसत्व चरित्र न्हायनेगु उचित खना ।

दूतजातक

प्राचीन समये भारतवर्षी देसि ब्रह्मवत् कुजं राज्य बान्ना चवंबले बोधि सत्व गावक विद्या सित्वं सयेका जुबु जुल । व जुबु नयेगुबारे साप मुझामुझ विचारं बाइह्य जुयाचवन । उकि व जुबुवा ना हे “भीजन शुद्धिक” जुल । व जुबु थज्यागु भीजन बाइगु जुया चवन गुगु कि छकयात छगू लाख तू । व भीजन धायेबले नं राजदरबारे बुने चवना नइमखु । जनतायात कयना जक नयेमाःह्य जुयाचवन । उकि दरवारं पिने बांलाक मन्थ (मण्डप) ह्येके

बिया सुबर्ग छत्रया बवे च्वना छायापाय याका राजसिंहासने च्वना छगू
लाख बंगु लुंयागु भुइ नाना प्रकारया भोजन याइगु जुयाच्चन ।

छह्य गरीवह्य मनूनं जुजुया भोजन छक नंस्वय बुसा ज्यू । छु उपाय
यायेमाली धका मती तल । वं ला ह्लाः ल्हना, हे भाजु मेजुपिं, “जि दूत
खः, जि दूत खः” धका चिच्चाय् बंक हाला बुरुहं जुजुयाथाय् वन ।

अबलेया नियम खः ‘दूत खः दूत खः’ धयावोन्हेसित सुनानं पने
मज्यू । उकिं अन मुना च्वपिं जनतां वयात लें चिल, बिल । व मनूनं
जुजुयाथाय् वनाखतं भुइ च्वंगु काय्फक्को कया म्हुत्वी तल । धयागु
छपों त्वाह्लाय् धका अंगरक्षकतसें तलवार ल्हन । जुजुं इमित स्याय्मत्य
धका पना वयात धाल- “ग्याय्म्वाः यत्तले न” जुजुं ह्लाः सिल
स्वयाच्चन । वया नये गाकेवं न्यन- हे पुरुष, छ दूत दूत धका हाला
बल । धा ! स्वया दूत जुया वया ?

महाराज ! जि प्वाःया दूत खः । प्वाःया आज्ञा अनुसार जि
“दूत” जुया वया । थये धया ध्व गाथा व्वनः-

यस्सत्थाद्वरमायन्ति अमितापि याचितुं,

तस्सद्वरस्सहं दूतो, मामे कुञ्जिरथेसम ॥

यस्सदिवा च रत्तो च वसमायन्ति माणवा,

तस्सद्वरस्सहं दूतो, मामे कुञ्जिरथे सम ॥

“जि व प्वाया दूत खः गुम्हेसिया बन्धने लाना मनूत तापाक थः
सत्रयाके नं पबंवनी । हे महाराज, जि खना तँचाय्मत्य । जि व प्वाःया
दूत खः गुम्हेसिया बन्धनं मनूत चान्हंझिन्हं बिना तल । उकिं तँचाया
बिज्याय्मत्य ।

जुजुं वया खँ न्यना धात्थे नः मनूत प्वाःया दूत खः तृष्णाया वशे लाना चाचाहिला च्वन तृष्णां हे मनूतेत चाचाहिका तल । थ्व मनूखं खःगु हे धाल खनि धैगु मती तथा व गरीब प्वाःया दूत जुयावोम्हेसित मेमेगु नं उपहार वा पुरस्कार बियाछोत ।

थ्व बाखंया मतलब खः व भोजन शुद्धिक जुजु बोधिसत्व जूगुलि प्वाःया दूत जुयावोम्हेसिगुबारे विचार याना यथार्थ खँ श्वीका काल । बोधिमत्वयाके बोधिचित्त मद्दुगु जूसा प्वाःया दूत जुया थःगु भुइ लाका नःम्हेसित स्याना बीधुं कल ज्वी । (जातक भाग ३)

छलि बंजाया खँ

छगू समये बनारस देशे ब्रह्मदत्त जुजुं राज्ययाना च्वंगु इले, बोधिसत्व मंत्री कुले जन्म जुल । ल्याय्ह जुसेलि बोधिसत्व न्यायाधीश जुल ।

अबले निह्य बंजाः पासापि दयाच्वन । इपिनिह्य मध्ये छह्यस्या व्यापार स्यन । गाँ तोता मेथाय् वनेगु मती तथा थःके दुगु सलंस फालि (बुं ज्यायगु हलया च्वकाय् तयेगु नँबला) पासायाथाय् नासो तय् यंकल । वं व फालि व्याककं पचे यायेगु वा मिया छोयेगु ग्वःसा गोया मेथाय् ते यंका व कोथाय् छुखि यक्व दयेक तथातल ।

ला बला लिपा व मनू लिहांवया पासायाके थःह्यं नासो तथा थकागु नया फालि काःवन । पासा छली बंजानं हे पासा, छंगु नया फालि व्याकं छुं नया बिल धया छुंखि जक दुगु कोथा चाय्का स्यन ।

पासायागु छलकपट खँ न्यना धाल— “छुं नःगु सुया छु लगे जू फुककं अनित्य जा खःनि” आः जि खुशी मोल्हु वने त्यना, छं काय्छह्य

पासा ब्वना यंके मञ्जुला ? ज्यू यंकि धया थः ल्यायहा काय् छोया बिल ।
बं पासांया कायहा छयाय् यंका तथा बिल । थः मोल्हुया हानं कपटी
पासांया थाय् बन ।

पासाह्मं धाल- हे पासा, जिमि काय् गो ?

बं धाल- "हे पासा, साप दुःखया खं खः जि गंगाय् मोल्हु वनेत
बसः स्वया च्वं घका धया मोल्हु वनाच्वना बले गनं गनं इमा छहा वया
जिमि काय्यात दाया यंकल । जि गुलि ख्यानाः तीफिकेत सना, तर
जिगु कुतः सिर्त्ति वन ।"

ध्व खं न्यना पासाह्म तंचाया धाल- "छं बिलकुल मखुनु खं
ह्मत्त । इमां नं अपायधिकहा दाया यंके फइला ?"

"छुयाय् ले यंके फुल, मकुला दाया यंके धुंकल ।"

म्वाःगु खं ह्माना च्वने मते । छं करपिनि काय्मचा स्याना वया
इमां दाया यंकल धाइहा ! छन्त जि बाकि तइमखु । अहाय् यंकेगु
नु धाल ।

"ज्यू यत्थाय् माथाय् यंकि जिते छु ।"

पासाह्मस्यां वयात न्यायालये यंकल । अम ध्यनेब बोधिसत्त्व
न्यायाधीशयात धाल-

"भो हजुर, ध्व खं गुबलें ज्वी कु ? फिन्याइ दुहा मचायात इमां
दाया यंके फुला ? ध्वं जिमि काय्यात मोल्हुइ थाय् ब्वना यंका छुयात
मस्यु इमां दाया यंकल धाःवल । न्याय याना विसं ।"

छली राजाया खं न्यने धुनेब बोधिसत्त्व उभेसिके न्यन-

"हे पुच्व, छं ध्ववा काय् ब्वना यंकागु खःला ?"

“हजुर मालिक, जि वया मचायात ध्वना यंकागु नं छः । हानं व मचायात इमां दाया यंकुगु नं छः ।

“हे पुरुष, अपायधिकह्य मचायात नं इमां दाया यंके फइला ?”

“भो हजुर, मचायात जा इमां दाया यंके फइमखु धायका, तर छिके हे जि न्यने कि नैया फालि छुं नय फइला ले ?”

“ध्व छु खँखः बांलाक धा ।”

हजुर, जि ध्वयाथाय यक्व श्येक नैया फालि नासो तय यंका । लिपा जि काःवनाबले छुं नयाबिल धका छुंखि जक बुगु कोषा धायका क्यन । यदि छुं नं नयफुसा इमां नं मचा दाया यंकेफु । कृपातसे ध्व खँया न्याय बांलाक याना दिसँ ।

ध्व खँ न्यना बोधिसत्वं “अवश्य नं ध्व गुह्यसितं गये याई, उह्यसित अये हे थाय धयागु उक्ति ज्वंगु ज्वी धका सीका वयात, हे पुरुष, छं गुगु युक्ति यागु छः व ठीक जु” धका धाल ।

अनं लिपा बोधिसत्वं निह्यसितं समकेयाना धाल—

‘गुजाह्यसितं गुजागु यात, उह्यसित उजागु हे थायगु ठीक छः । यदि नैया फालि छुं नयफुसा, मचायात नं इमां यंके मफयमाःगु छुं महु । गुह्यसितं गुजागु याना क्यनि, उह्यसित उजागु हे याना क्यंयि नं वई । ध्व आश्रयगु खँ महु । ध्यावहारिक छः । आः छिपि निह्यसितं वं वयमहु वं वयागु वस्तु लित न्यु । नैया फालिया कारणे थः मचा तंका च्वने मते ।

“भो मालिक, यदि जिह्य मचा हयाभ्युसा जि वया फालि ध्याकं बी ।”

भो हजुर, यदि जिगु फालि लितभ्युसा, वया मचा लित हयाबी ।”

युगु प्रकारं मचा मबुहसिया मचा वत । छुं नये धुं कुगु नैय
फालि नं हानं वत । निम्हं थ माःमाःथाय् वन ।

थन छलकपट याःमेसित छलकपट यायेगु ठीक जू धका बोधिसत्त्व
गुगु निर्णय याइगु छः थ्व व्यवहारिक जू ताः । थ्व विचारणीय जू ।

मातंग बोधिसत्त्व

थ्व बाखं साप पुलांगु छः । ह्लापा काशीया ब्रह्मवत्त जुजुया पाले
बोधिसत्त्व च्यामखल जुया जन्म काल । अत्रले काशी महाधनी ब्राह्मण
साहु छह्य दु । व साहुया म्हाय् छह्य दु । व मिसा अत्यन्त रूपवतीह्य
अर्थात् साप बांलाह्य जुयाचवन । वथेन्तु सुकुमारी । रूप व ऐश्वर्यं याना
वयागु गौरव ह्य मजू । ब्राह्मण्या म्हाय्मचा जुया नं च्चेच्चे धाः ।
बज्यागु फुसुलुगु अहंकार छुगुलि, नीच व चीमित मिखां स्वेयःगु मखु ।
मंगलामंगलयाबारे साप हे विश्वास दुह्य छः । न्हाय्गु ज्या शुरू याय्त
मंगलसाइत मस्वस्य मगाह्य । शुभ अशुभ विचा मयासैं गनं हे पिहाँ
मवं । शुभे जक ध्यानतंह्य जुया वयागु नां “विट्टमंगलिका” जुल ।
विट्टमंगलिकाया रूप लावण्य खना त्वाले च्वापि साहु मस्तमोहित ज्जीगु ।
ममचा स्वके हइपि नं ह्य मजू । तर मंगल पुरेज्जपि मिजंत चूमलाः ।
छ्यू मखु छ्यू कुंखिनः च्वनीगु । गपाय्सकं थितिकुतिह्य ज्जी !

छन्ह्या खं छः । उखुनु नखःथें जागु दिन जुया चवन । विट्ट-
मंगलिकाया दान बीगु विचार बल । वथेन्तु लहर यायेगु नं । विट्टमंगलिका
बांलाक वसः पुना थःगु बगीचाय् वनेत ठीक जुल । नय्गु त्वनेगु सामान
खम्हुका खम्हु ब्वबिका थः पालकी च्वनः पिहाँ जक वने छु लात, न्होने

स्वयं हे पवहरह्य पोरे छह्यस्यां, “ए ! भाजु मय्जुपि जितः थी त्तां धका
 थः लिच्छुच्यं वल । व जुल बोधिसत्व । विट्टमंगलिकाया व चाण्डाल
 खनेवं हे ह्य चिक मिका न्यन— “व हालावोह्य सु ?” लिसः वल मातंग
 घेह्य चाण्डाल ! चाण्डाल धका न्यने मात्र नं ह्वाः ह्यंकल । का !
 मजिल धका कसुका तल । धिक्कार थौं सुथनिसैं बिच्छुक जुल । गज्यागु
 मंगलमय ज्या यायेत सुथ त्तापां पिहां वयागु जा थज्याह्य अलच्छिनह्यका
 ध्वःकुगु ! आ वनां छु लहर यायेगु, का मजिल लिहां नु धाल । उलि जक
 धाय्मात्रं वया च्योतय मन खुतुरुक्क कोछुकल । मेपि ब्रम्हूतय नं मिखां छुं
 मखन । ध्व पोरियां याना जिमि साक्क भिक नये नं मखन । ध्वयात नं
 बाकि तयेगु ला धका सकलें जाना बाह्य सिक्क दाया वन । पलख लिपा होश
 दया वल । विचारा मातंगं विचार यात— “जि थपायसकं सास्ति नय्मागु
 विट्टमंगलिकाया कारणं खः । व मिसा ब्रह्मूनी जुल धका गपायसकं गमके
 जूगु । जिला छह्य पोरे खः । थी मत्योह्य, उकि वं जितः मनू धका हे
 भाःपिल । जिपि लेंय ज्वी नं मजिल । छु, ध्व उचितगु खः ला ?”

जि स्यूका, व ब्रम्हूनीचित याय्गु । “जि मिजें ख हे खः वयात
 ब्याहा मयासैं तोते मखु”, धंगु मती तल । मफु मफु वन । वहे मिसाया
 छ्यें ववे वन । लुखाया पिने छवारा चिक च्वन । विट्टमंगलिकाया बी नं
 खन । थय्क स्वःबले च्यामखल जुयाच्वन । ब्राह्मणं वयाके न्यन— “अरे
 चाण्डाल ! छ छाय् थन ग्वारातुला च्वनागु ?”

मातंगं फुक्क खैं कन । अन्तस धाल— “जितः विट्टमंगलिका बीगु
 लाकि, जिगु जिउ थन तोता वनेगु ?”

ब्राह्मण्या वधाय् ध्वधाय् मदया ध्यवा छ्मः वांछोया बिल ।

एनं मातंग फिरिक हे संगु मखु । लिपा. ला बोलंबो बां व नयेगु
 त्वनेगु नं न्ह्याःने तय् हल । मातंग जा उसिक हे संगु मखु । वयात गन
 नयगु, गन ध्यबा, विट्टमंगलिका मठपूतले सत्याग्रह याना च्वं च्वं हसित ।
 खुन्हु बत, नसा छगः हे म्हुत्वी तःगु मखु । सने हे फुगु मखु । सासः जक
 ह्याय्फुनि । थ्व खं फसं कूंचाय् कूंचाय् तक नं थ्यंका बिल ।

उगु समय छगू प्रचलित जुयाच्वंगु दु कि- “सुं छ्मसिया छयें
 क्वे पोरे छम्ह सित धाय्वं जवंखवं प्येसने न्हेखा न्हेखा छयें च्वंयि नं
 च्यामखल जुया वनी धेगु ।”

न्हेन्हु बत । मातंगया ताल बांमलाना बल । जःलाखःलातय्
 चिन्ता जुल । सकलें व ब्राह्मणया छयें क्वय् मुं वया सकसिनें छ्पवा म्हुतुं
 धाल-“छिमि म्हाय् छम्हसिया लागी जिंयि च्यामखलत उवी फेमखु ।
 विट्टमंगलिका थःगु खुशी व पोरेयात बीगु ला कि जिमिसं जबर्जिस्त
 बीकेगु ?” धका हाःह यात ।

आ छुयाय् धका फसुका तया थः म्हाय् विट्टमंगलिकायाथाय्
 वन । विट्टमंगलिकायात च्यामखलनीयें च्वंक वच्चुसे हाकुसे च्वंगु वस्तं
 पुंकल । नयगु त्वनेगु नं जनिखे प्वःचिकल । अले वहे चाण्डालया
 प्रजापति याना बिल । विट्टमंगलिकाया ख्वाले ख्वाबि प्वंगु हे मखु ।
 चाण्डालयाके वने माल धयां थः मां-बौ नं तोता वने माल । आखिरे
 मातंगया लिक्क वना नन्नवचनं धाल- “वनाबिसं स्वामी, छिनाप जि
 वयेगु जुल ।”

मातंग बाम्हसिक सास्ति नया नं न्हेन्हुतक माय्वसं (सत्याग्रह)
 च्वं च्वंगुलि । सने मफु । अपायसकं सुकुमारी जुया च्वंम्ह विट्टमंगलिकां

सुकुं छिना यंके माल । संका इले चाण्डाल गामे ध्यन । विट्टुमंगलिका
स्वेहे यच्चुसे, पिच्चुसे, नाइसे च्वंम्ह । वं हे मातंग चाण्डाल सुकुं छिना
हयाच्चंगु जात्रा खना काशी च्वंपि मनूत त्वले हे जुयाच्चन ।

आ धन विचारणीय खँ ध्व खः कि मातंग पोरे बोधिसत्व खः । ए
जूसां छाया थपायसकं बदला काय्ये नुगः मँछिसे च्वंगु ज्या यागु ? मेगु छुं
नं मती तथा मखु कि हीनगु कुल वर्ण-भेद समाजं छुटे याय्या निर्ति खः ।
अभिमान तोयुलेत खः । वर्ण कुल भेदं याना मनू नं मनूयात म्हमसिया
च्चन । ध्व मातंग बोधिसत्त्वं याःगु ज्या शोभा मकुसां त भी जाति
अभिमानीतय्गु ह्याय् ध्यंगु ला प्रशंसनीय खः ।

गुण मस्यूह्य मनू

प्राचीन काले बनारस देशे ब्रह्मवत्त जुजुं राज्य याना च्वंबले,
बोधिसत्व छम्ह तःधंम्ह सेठ जुया च्वन । वया प्रत्यक्ष गामे च्वंहा गुबले
नापलाय् मननिम्ह पासा छम्ह दु ।

छन्हु गामेच्वंम्ह पासां वया मनूतय्त, “हुँ छिपि बनारसे च्वंम्ह
जिमि पासायाथाय् वना, ध्व वस्तु ब्यक मिया, उकिया पलिसाय मेगु
वस्तु न्याना ज्वना वा” धका न्यासःगु गाडाय् जाय्क सामान तथा
बिया छवत ।

मनूत वना थः सालिकं धयाहःगु खँ ब्यक बनारसया सेठयात
कन । सेठयात धका बिया हःगु कौत्यालि नं बिल । सेठं व मनूतय्त
मित्रया चासंबोपि धका नयेगु, त्वनेगु व च्वनेगु थाय् बिया बालाक अतिथि
सत्कार यात । इमिसं हयातःगु मालताल नं थःहे वना मिया मेगु मालताल

कया बिल । सेठजुं थये याःगु खना इपिं सहर्बं माल ज्वना थःगु गामे ल्याहां वन । अन थ्यनेव थः मालिकयात् जूगु खं फुकं कन ।

अनलिपा छन्हु बनारसे च्वंम्ह सेठया नं थः बंजातयत् गामेच्वंम्ह ख्वा मखंनिम्ह पासाया थाय् छ्वया व्यापार याकेगु मन जुया, न्यासःगु गाडाय् जाय्क मालताल तथा “फलाना गामे च्वंम्ह जिम्ह पासाया थाय् वना, थ्व मालताल मिया उकिया पलेसाय् मेगु मालताल न्याना हति” धया बंजा तयत् छोया बिल ।

इपिं क्रमशः व गामे थ्यंकः वना महासेठया पासाया छें मामां वन । वं इमिके गनं वयागु धका न्यन । बंजाःतय्सं थःथःगु परिचय बिल । महासेठं बिया हःगु कोस्यालि नं बिल । व कोस्यालि कया, ‘सुं छम्ह महाजनं बिया हःगु ज्वी’ धका मती तथा थःथाय् वीपि अतिथितयत् नकेगु त्वंकेगु व च्वनेगु बारे छुं बन्दोबस्त याना मब्यूसे केवल, ज्यु, असल धया थः माथाय् सुं क वन ।

बंजात मेथाय् हेँ छथाय् वना माःगु बन्दोबस्त याना च्वन । मालताल नं थःथपिसंतुं मिल । न्याना काये मागु नं थःथःपिसं हेँ न्याना कया थःगु देशे ल्याहां वन । बनारसे थ्यंसेलि महासेठं इमिके, “गामे च्वंम्ह पासां बालाक सहायता भ्यूला” धका न्यन । इमिसं जूगु खं फुकं कन ।

हानं लिया छन्हु गामे च्वंम्ह पासां ह्लापा थें बंजातयत् मालताल बिया बनारसे छोया हल । इपिं ह्लापाथें महासेठया छें वन । छें च्वंपिं बंजातसेँ इमित थये धाल—

कासं कासं ! छिकपिन्त च्वनेत थाय् फलानाथाय् बन्दोबस्त याय्मालि । ज्यःना यायत् थनसं काःसां उयू ।

थुलि धया इमित छथाय् एकान्ते तयेकल । चान्हे जुसेलि मनूत
छफौज मुंका, इमिगु धनमाल ब्यावक लुटेयाना काल । गाडाया घःचा नं
लेहे थना बिल । इमि म्हय्च्वंगु वसः नं खुनाबिल । सुथे जूबले व बंजाःत
ग्याना सकले भागाभाग जुया थःगु गामे बिसी वन ।

बंजातय्सं महासेठ बोधिसत्वयात थःपिसं यानावयागु खँ कन ।

बोधिसत्व—“गुम्हसिनं थःत ह्लापा यानातःगु उपकार व सहायता-
यात लुमंका तैमखु, उम्हसित थथे हे उवी” धया निम्न सिलः ब्वन—

यो पुढे कतकल्याणो कतत्थो नाव बुज्फति

पच्छा किच्चे समुप्पेने कत्तारंनाधि गच्छति

गुम्हसिनं ह्लापालावक थःत यानातःगु उपकार व गुणयात लुमंका
तैमखु, उम्हसित लिपा ज्या परे उवीबले उपकार व सहायता याःपिं सुं
दैमखु ।

धर्मकीर्ति बौद्ध अध्ययन गोष्ठीद्वारा
प्रकाशित सफूत

१. पञ्चनीवरण	१२. बुद्धया अन्तिम यात्रा भाग-१
२. भावना	१३. " " भाग-२
३. बुद्धधर्म	१४. बौद्ध प्रश्नोत्तर
४. एकताया ताःचा	१५. पञ्चशील
५. प्रेमं छु ज्वी ?	१६. कर्म
६. त्रिरत्नगुण स्मरण	१७. बौद्ध ध्यान
७. कर्तव्य	१८. शान्ति
८. मिच्छा	१९. प्रार्थना संग्रह
९. परित्राण	२०. बाखं भाग-१
१०. द्वापांयाह्य गुरु सु ?	२१. बाखं भाग-२
११. हृदय परिवर्तन	२२. बोधिसत्व

लेखकया प्रकाशित सफूत

नेपाल भाषा

१. गौतम बुद्ध	९. बौद्ध शिक्षा
२. बुद्धया अर्थ नीति	१०. ह्यापांयाह्य गुरु सु ?
३. तथागत हृदय	११. हृदय परिवर्तन
४. त्याग	१२. बौद्ध ध्यान
५. दश संयोजन	१३. बाखं- भाग १
६. भिक्षुया पत्र भाग १	१४. बाखं- भाग २
७. " भाग २	१५. बोधिसत्व
८. पेकिङ्ग स्वास्थ्य निवास	

Dhamma Digital

नेपाली भाषामा

१. नेपाल चीन मैत्री	४. बुद्ध र व्यावहारिक धर्म
२. बुद्धवाद	५. पञ्चशील
३. बौद्ध दर्शन	६. शान्ति

थाकूः— शाक्य प्रेस, ओमब्रह्माल टोल । फोन न. १३६०४